

Příslušnost soudního dvora vztahuje se na všechny otázky, které strany naň vznesou, jakož i na každý případ zvláště uvedený v platných smlouvách a úmluvách. Členové Společnosti národů a státy uvedené v příloze k Paktu budou moci buď při podpisu nebo ratifikaci protokolu, k němuž tento statut je připojen, nebo později prohlásiti, že uznávají od nynějška pravomoc soudního dvora jako z á v a z n o u, ipso facto a bez zvláštní úmluvy vůči každému jinému členu nebo státu, který vezme na sebe t ý ž z á v a z e k, ve všech nebo v některých druzích sporů právní povahy, jejichž předmětem je:

- a) výklad mezinárodní smlouvy;
- b) jakákoliv otázka práva mezinárodního;
- c) existence jakékoli skutečnosti, která, kdyby byla prokázána, zakládala by porušení některého mezinárodního závazku;
- d) povaha nebo rozsah náhrady povinné za porušení mezinárodního závazku.

(Pokračování.)

P R A K T I C K É P Ř Í P A D Y.

Čsl. pozemková reforma jest úplně oprávněna i s hlediska obecného práva mezinárodního, jak ho užívá Stálý dvůr mezinárodní spravedlnosti (S. D. M. S.) v Haagu podle čl. 38 svého statutu, nanejmé též podle mírových smluv. Akce spadá pod pojem vyvlastnění, jež jest opatřením mírověprávním a jehož se mírové smlouvy nedotkly, a nikoli pod pojem likvidace válečně-právních opatření, o níž jednají mírové smlouvy. Rozdíl obou pojmů. Poměr akce pozemnoreformní k likvidaci podle úmluvy Československa s Německem ze dne 29. června 1920 č. 359 Sb. zák. a nař. pro 1922 o provedení čl. 297 smlouvy Versaillské. Nález S. D. M. S. v Haagu ze dne 25. května 1926 č. 7 vyneseny ve sporu Německa s Polskem, domněle expropriačním, nejedná vůbec o vyvlastnění jako opatření mírověprávním a neprejudikuje nikterak čsl. pozemkové reformě.

Nejvyšší soud ve věci St. poz. úřadu proti švýcarským příslušníkům R. a J. G. o výpověď z hospodaření na zabraných nemovitostech dovolací stížnosti strany vypověděné uvedeným rozhodnutím n e v y h o v ě l a t o z t ě c h t o d ů v o d ů:

Stížnost dovozuje nepřipustnost výpovědi z práva mezinárodního, poněvadž stěžovatelé jsou příslušníky švýcarskými a bývali prý příslušníky rakouskými, a pojala do sebe z té příčiny i dobrozdání pana Jamese Vallottona, doktora práva a advokáta v Lausanne, člena ústavu pro mezinárodní právo a presidenta Řozhodčího soudu ve sporu americko-norvéžském.

I. Stížnost sama se dovolává všeobecně prý známého nálezu Stálého dvoru mezinárodní spravedlnosti v Haagu — dále níže označovaného již jen S. D. M. S. — nálezu to prý světového dosahu, jímž prý vyvlastňovací zákon polský uznán byl za těžké porušení mezinárodního práva a přestoupení *mezinárodních povinností polského státu*, a v němž prý se prohláší, že stát vyvlastňující majetek cizích příslušníků, nemůže se dovolávat toho, že stejně nakládá i se svými vlastními příslušníky, rozhodno že je jen, zdali vyvlastnění se srovnává se zásadami mezinárodního práva, a není omluvou, že stát těchto zásad ani proti vlastním příslušníkům nešetří.

Na to odpověděti sluší tolik, že sice to vše možno uznati beze všeho za správné, ale že to pranic nedokazuje pro otázku československé pozemkové reformy v poměru k cizincům, neboť tím naprosto není dokázáno, že čsl. pozemnoreformní zákonodárství odporuje zásadám mezinárodního práva vůbec a mezinárodním závazkům čsl. státu zvláště. Ve sporu Německa s Polskem, v němž zmíněný nález vyneseno, šlo o porušení tak zvané úmluvy ženevské, uzavřené mezi jmenovanými dvěma státy, jak to níže podrobně vyloženo bude a nemůže tedy nález ten býti dokumentem proti státům jiným, leda že by i ony měly úmluvu zcela stejného obsahu, čemuž tak není.

Pravili stěžovatelé dále, že jmenovaný soudní dvůr v Haagu neuznává podobné opatření, jaké učiněno čsl. zákonodárstvím pozemnoreformním, za přípustné ani vůči vlastním příslušníkům toho kterého státu, tedy to prostě pravda není a žádným způsobem pravda ani býti nesmí, protože by takovým výrokem dvůr ten přestoupil svou kompetenci omezenou na otázky práva mezinárodního (§ 34 a násl. Statutu jeho) a vměšoval se nepřipustným způsobem do vnitřních záležitostí států, neboť souditi o poměru státu k jeho vlastním občanům oprávněn není.

Na kolik se stěžovatelé odvolávají na domnělé zásady mírových smluv, jímž prý naše zákonodárství odporuje, odkazují se na vývody, jež se níže zabývají dobrozdáním pana Vallottona, které se rovněž na ně odvolává.

Rovněž tam dojde zodpovědění jejich mínění, že právo vy-

vlastňovací se uznává všeobecně jen proti zaplacení plné náhrady a to zaplacení předchozímu.

Docela nemístné je, když stížnost vytýká, že prý čl. stát vznikl mírovými smlouvami, neboť důvod vzniku našeho státu nemá s právní otázkou vyvlastnění a jeho přípustnosti proti cizincům co činiti. Ježto však i pan Vallotton ve svém dobrozdání toto stanovisko stížnosti zastává a východiskem pro své odsouzení čl. pozemkové reformy je činí — uvidí se níže, jak — bylo třeba i na ně odpovědět, jak se níže stalo.

Shora zmíněného nálezu S. D. M. S. v Haagu dovolává se ve svém dobrozdání i pan Vallotton a poněvadž to není po prvé, že se stížnosti proti výpovědi nebo ceně přejímací opírají o právní zásady domněle v tomto nálezu vyslovené, bude předmět i podstatný obsah jeho níže podán.

Nejvyšší soud měl sice za to, že stačí poukaz na předpisy t. zv. soukromého práva mezinárodního, jež podrobně vyložil již v rozhodnutí č. 4977 sb. n. s., avšak nyní, když i pan Vallotton se nálezu dovolává, a to velmi důrazně, byl nejvyšší soud nucen sbírku nálezů Haagského mezinárodního soudu si opatřiti a k jeho nálezu ve sporu Německa s Polskem vynesnému stanovisko zaujmouti, protože jinak by to činilo dojem, že jen proto se nález ten mlčením pomíjí, že nelze důvody z něho proti čl. pozemkové reformě čerpané vyvrátiti, že tedy reforma ta pod zorným úhlem nálezu a důsledně mezinárodního práva, jehož haagský soud užívá, neobstojí a že tudíž republika cizincům křivdí, když i jejich majetek pozemkový ve svou agrární reformu zahrnuje. Sama čest Čsl. republiky tedy vyžaduje, aby konečně bylo odpověděno. Odpověď ukáže, že stížnosti haagského nálezu přímo zneužívají, překračující daleko rámec jeho sentence a připisující mu výroky, jichž v něm nálezi nelze.*)

II. K dobrozdání pana Vallottona. Nejprve nutno uvědomiti si základní hlediska, z nichž třeba na otázku vyvlastnění vůbec a vůči cizincům zvláště nazíratí.

*) V stížnostech na nejvyšší soud neustále se opakují výtky, že čl. poz. reforma je »zastřenou konfiskací« nebo »zakrytou likvidací« majetku příslušníků bývalých nepřátel nebo vůbec cizinců nebo dokonce příslušníků národnostních menšin (podle vlastnosti stěžovatele, je-li cizincem neb příslušníkem menšinové národnosti), že jest v mírových smlouvách zapovězena, mezinárodním právem nedovolena a nálezem č. 7 S. D. M. S. odsouzena, že jest to »znásilnění nabytých práv« a pod., což vše se dotýká těžce cti čl. republiky, zejména i jejích zákonodárných činitelů, obsahujíc v sobě obvinění, jako by čl. poz. reforma byla porušením mezinárodního práva a pozemnoreformní zákonodárství čl. macchiavellistickým trikem, vypočteným proti majetku cizozemců a národnostních menšin. Pozn. zasilatele.

Vyvlastnění jest vždy aktem práva veřejného. Sice zákonodárce pojal všeobecné ustanovení o vyvlastnění do občanského zákoníku, jenž jest v podstatě kodexem práva soukromého, avšak pojal je tam jen proto, že předmětem vyvlastnění jest právo vlastnické, jež jest právem soukromým, a když pojednával o omezeních práva vlastnického (§ 363—365), tedy o povinnostech vlastníka, bylo na místě vytknouti tam i tuto povinnost a učinil to tedy v § 365. Povinnost vlastníka odstoupiti věc pořadem vyvlastnění jest však veřejnoprávní, neboť je mu uložena, jak citovaný paragraf výslovně praví, z důvodu veřejného blaha a nikoli tedy v zájmu soukromém, jak tomu jest při ostatních omezeních práva vlastnického. Je-li ale povinnost k vyvlastnění povinností veřejnoprávní, jest veřejnoprávním i odpovídající jí nárok na vyvlastnění. Normy upravující vyvlastnění jsou tudíž materií práva veřejného, nehledě k povaze pramenu práva, tedy nejen když úprava stala se cestou práva mezinárodního, zejména tedy mezistátními smlouvami, ale i když se stala zákonem, aktem to pouze vnitrostátním.

Na otázku vyvlastnění vůči cizincům lze nahlížeti s dvojího hlediska:

A) s hlediska vnitřního práva státu, jenž vyvlastnění uskutečňuje, tedy v našem případě s hlediska československého práva, nebo

B) s hlediska práva mezinárodního, zejména tedy mezinárodních (mezistátních) smluv.

V obou směrech dlužno odkázati především na rozhodnutí č. 4977 sb. n. s., kde věc vyložena ad A) s hlediska zásady § 300 obč. zák. *immobilia obnoxia sunt territoriis* a ad B) se stanoviska mírové smlouvy Versaillské, což vše by mělo stačiti tím spíše, že pan Vallotton toto rozhodnutí zná, třikrát o něm zmínku čině, ale nikterak se nesnaží stanovisko jeho vyvrátiti. Avšak aby čeleno bylo vývodům jeho dobrozdání a všem jiným podobným pokusům, bude zde věc probrána soustavně v celé šíři.

Ad A) Právo československé. Jak v rozhodnutí ze dne 7. prosince 1926 č. j. R I 1008/26-1, jež v brzkou dobu dojde uveřejnění, podrobněji uvedeno, nazývají se v nauce i předpisy vnitrostátní, pokud upravují poměry cizinců uvnitř vlastního státu nebo poměry vlastních občanů v cizině, tedy v našem případě i předpisy práva československého ad A), právem mezinárodním, ale ovšem na rozdíl od mezistátního práva mezinárodního ad B) »mezinárodním právem soukromým«, třebaže předpisy těmi upraveny byly i některé poměry práva veřejného

jako právě povinnost úpěti vyvlastnění, které tedy přesně vzato pod pojem ten by nespadaly.

Toto »mezinárodní právo soukromé«, pod nímž myslí se jen právo materiální, upraveno jest u nás sice v celku toliko velmi kuse, jestiž obsaženo v předpisech §§ 1, 4, 33—38 a 300 obč. zák. (srov. ještě § 81 č. 2 a 4 ex. ř.), co však se týče právě naší otázky, totiž v y v l a s t n ě n í n e m o v i t o s t í, obsahuje zrovna normy úplně vyčerpávající a přesné, takže tu není žádné mezery ani pochybnosti. Jsou to § 300, § 1 a § 33.

§ 300 stanoví, že »nemovité věci podrobeny jsou zákonům okresu, v kterém leží«, jinými slovy, že podléhají zákonům s v ě h o m í s t a, *legi rei sitae*; vyslovuje tedy zásadu t. zv. statut realních, uznanou ve všech právních řádech a vyjádřenou právním pořekadlem *immobilia obnoxia sunt territorii*.

Statuta realia stanovila tuto zásadu právě s ohledem na cizince, aby platila proti nim, neboť proti vlastním občanům byly by stačily již zásady statut personálních, aby je zavazovaly k snášení všech povinností, jež jim zákon jich státu ukládá, zejména tedy také povinnosti vyvlastnění.

Walker, *Internationales Privatrecht*, Wien 1922, str. 270 násl. sice praví, že zásada, že nemovitosti podléhají *legi rei sitae*, je tak samozřejmá a povaze věci odpovídající, že ji netřeba teprve odůvodňovati, avšak nemůže býti na škodu, uvědomíme-li si její zákonodárný důvod (*ratio legis*), neboť ten teprve nám osvětlí její nepodvratitelnost a nekompromisnost.

Stát nemůže existovati bez území či bez populace v pevných sídlech, neboť kočovná horda není ještě stát; území jest tedy podmínkou samé bytnosti státu. Nemovitosti či částice půdy v obvodu jeho hranic ležící představují však ve svém celku právě jeho území, jsouť částmi, z nichž území jeho se skládá, neb naopak v něž jest rozděleno. Poněvadž území jest jednou ze životních podmínek státu, součástíkou jeho bytnosti, jest přirozeno, že stát chce území své podrobeno míti jen v l a s t n í s v ě v ů l i, nedopouští nad ním žádné dispoice žádnému státu cizímu, neboť tím by ohrožena byla jeho bezpečnost a tudíž i jeho existence. Chce-li však stát území a tudíž každou jeho částici, každou nemovitost míti podrobenou jen své vlastní vůli, své vlastní dispoici a vylučuje-li všecku vůli a dispoici zahraniční, znamená to, že ji podrobuje výhradně jen s v ý m v l a s t n í m z á k o n ů m a vylučuje z vlády nad ní každý zákon cizí. Zásada *legis rei sitae pro nemovitosti* má tedy důvod svůj v neivlastnějším zájmu státu, *ratio* její jest tedy v e ř e j n o p r á v n í a zásada sama jako norma veřejnoprávní předpisem

velícím a nutícím, což znamená, že nejsou dána v zájmu vlastníka nemovitosti a nemajíc tedy povahy normy soukromoprávní, nemůže býti žádnou úmluvou stran pro žádný případ z platnosti vyřazena, kdežto jinak jest stranám volno, aby právní poměry své, najmě tedy poměry obligační, podrobily kterémukoli právu cizímu (§ 36, 37 obč. zák.). Jinými slovy jde tu vždy přímo o územní svrchovanost státu čili jeho výsost teritoriální, kterou zadati nemůže, ježto je atributem jeho samostatnosti.

Ale nejen nedovoluje stát, aby pro nemovitosti v jeho území ležící platil cizí zákon, nýbrž důsledně nedopouští také — a to z téhož důvodu teritoriální svrchovanosti — aby o nemovitostech těch rozhodoval cizí soud nebo vůbec cizí úřad, neboť nemůže půdu svou přenechati jurisdikci cizí, byť šlo i o cizozemce a byť cizinec ten požíval osobně i práva exterritoriality; vždy zůstává každá nemovitost podrobena výlučně jurisdikci úřadů a soudů domácích čili *foru rei sitae* (čl. IX. odst. 2. uv. zák. k jur. nor. a § 85 jur. nor.).

Poněvadž jde o výsost teritoriální, přichází ve zřetel jen nemovitost sama, kdežto osoba vlastníková ustupuje zcela do pozadí a nemá žádného významu; zákon proto nerozeznává, zda jde o občana domácího či o cizozemce, neboť na tom vzhledem na *ratio legis* pranic nezáleží, naopak, jak řečeno, *lex* dána jest právě proti cizincům, a nemůže se tedy žádný cizinec z důvodu svého cizozemectví dovolávati exempce ze zákona *rei sitae* a vindikovati pro sebe výhodu.

To by bylo možno jen, kdyby taková exempce nebo výhoda byla mezistátní smlouvou pro občany jistého cizího státu stipulována, což ovšem možné jest, neboť stát může výjimku učiniti, ale ovšem že ji učiní vždy jen v takové míře, aby to nebylo na újmu jeho územní svrchovanosti a bezpečnosti. Tak může právo exterritoriality z důvodů mezinárodních uděleno býti i jisté budově, vždy to ale bude jistě jen *area* velmi omezená.

Zákon postaviv v § 300 zásadu, že nemovitosti podrobeny jsou zákonu svého místa, v protivu k zásadě, že movité věci podléhají oproti tomu týmž zákonům jako osoba vlastníková (*mobilia inhaerent ossibus*), sám rázně naznačil, že při nemovitostech osoba vlastníková jest lhostejna, že se k ní nepřihlíží. A tak by stačil předpis § 300 sám o sobě. Než i když k osobě vlastníkově přihlédneme, dojdeme dogmaticky i tak k výsledku, že cizozemec jako vlastník nemovitosti v našem území státním ležící má tytéž povinnosti jako občan domácí, a že tedy opět na žádnou výsadu nárok činiti nemůže.

§ 1 obč. zák. praví, že předpisy občanského práva dány jsou pro obyvatel státu, to jest tedy jak pro domácí občany, tak pro cizince zde bydlící. Tím ovšem nejsou zachyceni cizinci bydlící v cizině, ale § 33 obč. zák. zachycuje i je, neboť mluví o cizincích vůbec, bez ohledu na to, kde se nalézají, zda v zemi zdejšího státu či mimo ně, a pakli se zde nalézají, zde bydlí (jsou trvale usedlí), či zda se tu zdržují jen přechodně. To znamená, že předpis tohoto paragrafu se vztahuje na jejich majetek, pokud se nalézá v území našeho státu (§ 286 obč. zák.) a na jejich osobu, pokud se zde zdržují. I stanoví § 33 o cizincích všeobecně, bez ohledu na jejich místo pobytu, že jsou podrobeni tímž povinnostem jako občané domácí, a to bezvýhradně, kdežto co se týče práv, přiznává jim sice také stejná práva, ale jen s výhradou, že nejsou vázána na státní občanství (jako na př. právo volební, způsobilost k úřadu a pod.) a že jejich vlast zachovává vůči našim občanům recipocitu.

Jest tedy cizinec jako vlastník věci v zdejším území se nalézající, tedy jako vlastník zdejší nemovitosti i bez ohledu na § 300 obč. zák. podroben povinnosti expropriací, stanovené v § 365 obč. zák., což má vůči němu význam ohledně věcí movitých, které rovněž podléhají vyvlastnění, ovšem jen pokud se na našem území nalézají, neboť zásada obnoxia territorii o nich neplatí, ježto territorium měniti mohou.

Tu je zdánlivě závada, neboť § 365 ukládá povinnost trpěti expropriaci »údem státu« a jest otázka, kdo jsou těmi údy míněni, zda cizinci nejsou vyloučeni. Otázka není pro nemovitosti rozhodná, protože, jak řečeno § 300 obč. zák. se svou zásadou legis rei sitae sám o sobě i proti cizincům vystačí. K vůli úplnosti budiž však i tato otázka osvětlena.

§ 6 obecního zřízení pro Čechy a podobně i všechny ostatní obecní řády bývalého Rakouska rozeznávají v obcích »údy obce« a přespólní, a praví, že k údem obce náleží:

1. příslušníci obce, t. j. osoby, jež mají v obci domovské právo,

2. účastníci obce, t. j. osoby v obci nepřislušné, jež však tam mají buď nemovitý majetek nebo živnost nebo důchod a bydliště.

Avšak také občanský zákon o příslušnících státu (domácích občanech) vždy užívá výrazu »státní občan« (§ 28—33, 36, 37, 1457 a j.), kde tedy užil výrazu »úd státu« jako v § 382, 386 a našem § 365, tam zcela zřejmě zahrnuje i cizince a má prostě smysl ten, že údem státu je každý, kdo se na zdejším území buď zdržuje, nebo zde má majetek, jak to v § 33 vyloženo.

Přestaňme však na nemovitostech. Právem je i cizinci uložena povinnost trpěti vyvlastnění. Neboť nabyli-li zdejší nemovitosti mezi živými na př. koupí neb jinak úplatně, sluší mu za jeho námitky odpovědět, proč se zde zakupoval, své majetkové hodnoty sem immigroval nebo zde investoval, když mu zdejší zákon nekonvenuje; jestli neprošen tak učinil — patrně že v tom viděl svůj prospěch — musí si dáti líbiti i zdejší povinnosti s nabytím a držbou majetku spojené, jako poplatky, daně, povinnost expropriační a pod. a to platí pak i pro jeho cizozemské dědice. Jinak by bylo, kdyby, jako se kdysi dělo, byl jako kolonista dožádán a vymínil si výsady. Pakli však nemovitosti nabytí dědictvím po zdejším občanu, čemuž se rovná nabytí darem, nemůže chtítí míti příznivější postavení právní, než měl zůstavitel, jenž zdejším povinnostem podroben byl; jestliže stát činí mu to dobrodiní, že ho jako cizozemce za dědice zdejších nemovitostí připouští, nemůže žádati nad to ještě výsadu.

Jiná otázka by byla, kdyby zákon při uvalení jisté povinnosti, zejména tedy právě povinnosti trpěti vyvlastnění, nešel před se podle hlediska věcného, nýbrž zaujal hledisko osobní a podrobil povinnosti té na př. toliko cizozemce anebo dokonce jen občany určitého cizího státu, a všecky ostatní majitele půdy, zejména tedy všecky domácí občany z povinnosti té vyňal; tu by bylo lze říci, že nejde o *lex rei sitae*, protože vůbec ne o *lex rei*, an zákon nehledí na věc, nýbrž na osobu a podle ní ukládá povinnost, že tedy povinnost uložena vlastníku podle jeho osobních právních vlastností a ne prostě jako držitelu půdy, neboť jsou ve státě i jiné nemovitosti, než jeho a ty povinnosti tou stíženy nejsou, čili šlo by o t. zv. *privilegium odiosum*.

Výjimkou z toho by bylo a vyvlastnění by se tudíž přes to oprávněným jevílo, kdyby se povinnost trpěti vyvlastnění jako *privilegium odiosum* uvalila na cizozemce na základě zvláštního mezinárodního titulu, tedy na př. mezistátní smlouvy. Mírové smlouvy skutečně sice ne taková, ale přece podobná ustanovení obsahují, avšak, ježto nejde o opatření mírové, nýbrž válečné, nenazývají je vyvlastněním, nýbrž právem »zadržeti a likvidovati« majetek nepřátelský (čl. 297 sml. Vers., čl. 249 sml. St. Germ. a čl. 232 sml. Trian. vždy lit. b). Zdánlivě jinak má se to však již v t. zv. úmluvě Ženevské mezi Německem a Polskem uzavřené.

A tu jsme zrovna v samém středu pověstného sporu německo-polského, neboť tam šlo domněle se strany Polska o »vyvlastnění« půdy v plebiscitním území Hornoslezském pouze proti příslušníkům německé říše a pouze na základě této t. zv. úmluvy

Ženevské, tedy o něco zásadně jiného než je naše pozemková reforma.

Pod zorným úhlem těchto výkladů se nám také osvětluje obsah termínů, jichž užívají mírové smlouvy, aniž by pojem jich vykládaly. Tak především pojem »obecného zákonodárství« na př. čl. 297 lit. h) č. p al. 2 smlouvy Vers. (srov. o tom zdejší rozhodnutí č. 4977 sb. n. s.). Naše zákonodárství agrárně-reformní jest povahou svou »obecným«, nelzeť mu povahu tu upřít snad proto, že částečné vyvlastnění, jež nařizuje, omezuje jen na velký majetek pozemkový, kdežto malý majetek z něho vyjímá, neboť přes to je to pořád lex rei a to všeobecná, ježto nehledí nikterak na osobu, nýbrž vychází výlučně z hlediska věcného — velkého majetku pozemkového — a povinnost stihá každého držitele takového majetku bez rozdílu, ať jest cizozemec nebo občan domácí. Zákonodárstvím neobecným (zvláštním) bylo na př. známé někdejší zákonodárství t. zv. hakatistické, jež se omezovalo jen na kraje určité národnosti a bylo ve prospěch národnosti panující. Podobně pojem »likvidace«, jež i haagskému rozhodčímu soudu zdá se činiti obtíže; »likvidace« není vyvlastnění, neboť se provádí bez ohledu na to, zda odnětí vlastnictví třeba jest z důvodu veřejného blaha, což je pojmovou známkou vyvlastnění, a neprovádí se proti vlastním občanům, nýbrž jen proti cizincům, a to cizincům »nepřátelům«, tedy z důvodu mezinárodního nepřátelství, v mírových smlouvách tedy z důvodu nepřátelství ve světové válce. Aby v době míru »likvidace« byla oprávněnou (v době války se nikdo po oprávnění neptá, neboť nastala místo vlády práva vláda moci), musí se zakládati na platný právní titul, tedy na smlouvu, buď mírovou nebo zvláštní úmluvu, jako je na př. zmíněná Ženevská, jež důvodem svým koření ovšem v mírové smlouvě Versailleske.

Jestliže tedy stížnosti tolik mluví o »zakryté likvidaci« nebo »zakryté konfiskaci«, tedy by ta věc musila vypadat tak, že by sice stát nařídil z á k o n e m v y v l a s t n ě n í podle hlediska čistě věcného, takže by proti zákonu, jež by spadal pod pojem zákonodárství obecného a nečelil proti určité třídě osob, nanejmé ne proti cizincům nebo určité národnosti, nýbrž proti všem, kdo by pod to věcné hledisko spadali, nebylo žádných námitek, ale prováděl by zákon tak, že by tíhu jeho nesla jen určitá třída osob, tedy na příklad jen cizinci, nebo cizinci určité národnosti (menšiny), takže by bylo vidět, že úmysl čelil jen proti této třídě (cizincům neb národní menšině), že to tedy ve skutečnosti je privilegium odiosum a obecnost předpisu a jeho věcné hledisko, že mělo sloužiti jen za zá-

stěru, aby tato odiosnost nebyla patrna; pak ovšem, kdyby věc přišla před S. D. M. S. (mohla by tam přijíti ovšem jen, pokud by šlo o cizince, nikoli pokud by šlo o národnostní menšiny státu, arg. § 34 statutu), právem by tento asi statisticky zkoumal, v jakém poměru nalézá se praxe k zákonu a shledal-li by zjevnou simulaci, podle toho by rozhodl. To však na praxi čsl. agrární reformy žádným způsobem nedopadá.

Zbývá už jen jedna otázka: je-li možno vyvlastnění za cenu menší než přiměřenou, tedy za cenu neplnou nebo dokonce vyvlastnění bez náhrady, když § 365 obč. zák. předpisuje výslovně náhradu přiměřenou, tedy plnou.

O této otázce bude jednáno hned, avšak vzhledem k obsahu dobrozdání p. Vallottona, jenž proti tomu brojí pod zorným úhlem mezinárodního práva, raději v materii ad B).

Ad B). **P r á v o m e z i n á r o d n í.** Hlavně zde nasazuje páku p. Vallotton, aby ze základu vyvrátil čsl. agrární reformu a postavil ji do světla neoprávněnosti; avšak základy ty jsou příliš solidní, než aby se to mohlo zdařiti.

Pan Vallotton rozložil své znamenité dobrozdání ve 4 části, jichž nadpisy podáváme zde k vůli lepší srozumitelnosti ve formě upravené.

1. Stěžovatelé nabyli práv svých dříve, než zřízen byl československý stát,

2. tato nabytá práva stěžovatelů musí býti respektována i čsl. státem,

3. opatření agrární reformy tato nabytá práva porušuje,

4. rozsah nároků stěžovatelů proti tomuto zkrácení jich nabytých práv (míní se patrně právní prostředky a to mimo podle práva čsl., zejména žaloba u mezinárodního soudu).

Lépe však bude, když bude o něm pojednáno podle právních pramenů, jichž užívá ovšem velmi promíšeně a jež jsou:

1. býv. rakouské právo, za něhož stěžovatelé práv svých nabyli,

2. mírové smlouvy,

3. nález Stálého dvoru mezinárodní spravedlnosti v Haagu,

4. právní věda.

Ad 1. Býv. rakouské právo. Pan Vallotton vychází z toho základního hlediska, že prý čs. stát utvořen byl teprve mírovými smlouvami, na těch že se zakládá jeho suverenita, zejména že svrchovanost ta nebyla založena již faktickým obsazením území dříve rakouského, nýbrž že k tomu musilo přistoupiti uznání se strany ostatních států, v tom že jsou spiso-

vatelé i právní věda za jedno, dále že mírové smlouvy uložily si za úkol, zachovati v čsl. území práva nabytá podle zásad mezinárodního práva, v němž stěžejní zásadou je nedotknutelnost vlastnictví a ochrana nabytých práv, a vycházejí z pojmu »o b e c n ě h o z á k o n o d á r s t v í« státu, jak doslova říká »Législation général d'un État«, užitého prý v čl. 279 správně 297 mír. sml. Vers., dovozuje, že pojem ten obsahuje:

a) zásady mezistátních smluv a

b) »zásady mezinárodního práva zvykového, totiž« — prý — »obecné zásady všeobecného vnitrostátního zákonodárství civilisovaných států a zásady, vyplývající ze všeobecných názorů spisovatelů a státních soudů evropské civilisace«,

dále, že zásady býv. práva rakouského shodují se tu úplně se zásadami práva mezinárodního, na stěžovatele že musí užito býti práva platného v okamžiku, kdy čsl. stát nabyl svrchovanosti, tedy býv. práva rakouského, za něhož stěžovatelé prav nabyli, a nikoli nového práva čsl. či zákonů o čsl. pozemkové reformě, neboť — prý — podle čl. 267 sml. St. Germainské nabyt čsl. stát nad majetkem stěžovatelů svrchovanosti jen pod podmínkou, že ho nepodrobí záboru neb zastřené likvidaci, že čsl. stát, převzav povinnost šetřiti těchto zásad práva mezinárodního a tedy shodného s ním býv. práva rakouského, důsledně tedy i povinnost šetřiti práv nabytých a nedotknutelnosti vlastnictví, u plnění této povinnosti ponechal v platnosti čl. 5. st. zákl. zák. rak. ze dne 21. prosince 1867 č. 142 ř. z., jenž stanoví neporušitelnost vlastnictví a dovoluje vyvlastnění jen podle předpisu zákona (§ 365 obč. zák.) a konečně že podle právní vědy a praxe rakouské jsou zásady, jež se týčí vyvlastnění, tyto:

aa) vyvlastnění nemá místo leč pro stát sám, nikoli tedy za účelem převedení majetku v ruce soukromé, čímž chce patrně říci, že není dovoleno vyvlastnění za účelem přidělu, jak jej zná naše pozemková reforma, neboť důvodem (»účelem«) vyvlastnění může býti jen zájem veřejný, nikoli soukromý;

bb) vyvlastňovací pravomoc státu nevztahuje se na majetek movitý;

cc) podmínkou vyvlastnění je úplná náhrada a to předchozí, a každé vyvlastnění porušující jednu z těchto zásad je prý konfiskací.

Rozhodnutí nejvyššího soudu ze dne 8. dubna 1927 č. j. R I 120/27.

(Pokračování.)

Rozsudek jest odůvodniti; má obsahovati jména soudců (čl. 56 statutu). Podle ustanovení čl. 62 jednacího řádu má rozsudek obsahovati: datum, kdy byl vynesena; jména soudců, kteří se řízení účastnili; označení stran; jména zástupců stran; návrhy stran; skutkové poměry; právní důvody; rozsudečný výrok; případně rozhodnutí o útratách ve smyslu čl. 64 statutu, leda že by hradila každá strana své procesní útraty.

Rozsudek musí býti odůvodněn. Soudcové, kteří byli přehlasováni, mohou žádati, aby jejich votum bylo připojeno k rozsudku (čl. 57 statutu a čl. 62, poslední věta jednacího řádu).

(Dokončení.)

P R A K T I C K É P Ř Í P A D Y.

Čsl. pozemková reforma jest úplně oprávněna i s hlediska obecného práva mezinárodního, jak ho užívá Stálý dvůr mezinárodní spravedlnosti (S. D. M. S.) v Haagu podle čl. 38 svého statutu, nanejmeně též podle mírových smluv. Akce spadá pod pojem vyvlastnění, jež jest opatřením mírověprávním a jehož se mírové smlouvy nedotkly, a nikoli pod pojem likvidace válečně-právních opatření, o níž jednají mírové smlouvy. Rozdíl obou pojmů. Poměr akce pozemnoreformní k likvidaci podle úmluvy Československa s Německem ze dne 29. června 1920 č. 359 Sb. zák. a nař. pro 1922 o provedení čl. 297 smlouvy Versaillské. Nález S. D. M. S. v Haagu ze dne 25. května 1926 č. 7 vynesena ve sporu Německa s Polskem, domněle expropriačním, nejedná vůbec o vyvlastnění jako opatření mírověprávním a neprejudikuje

nikterak čl. pozemkové reformě. (Dokončení.)

O d p o v ě ě. Především vymýtiti sluší z vylíčení p. Vallottona všechny právní omyly. První omyl jeho je, má-li za to, že čl. stát zřízen byl mírovými smlouvami, neboť smlouvy ty nic takového nepraví, naopak pojímají čl. stát jako již existující mezi mocnostmi spojené a sdružené, tedy co člena do jedné ze smluvních stran. Čsl. stát utvořen byl ne někým třetím, nýbrž samým národem československým, jenž si jej znovu zřídil z vlastní vůle a moci reokkupací svých starých a nepominutelných historických práv, vlastním svým zákonem ze dne 28. října 1918 č. 11 sb. a to, že zřídil se sám jako svrchovaný stát

a že již existuje, bylo výslovně konstatováno smlouvou uzavřenou mezi ním a čelnými (5) mocnostmi spojenými a sdruženými v St. Germain dne 10. září 1919 č. 508 sb. 1921, která není smlouvou mírovou, protože není uzavřena s nepřáteli (Německem, Rakouskem, Maďarskem) a které si p. Vallotton vůbec nepovšiml. Bylo to konstatováno v její slavnostní vstupní formulí, kde se výslovně vytýká to, co učinil shora citovaný zákon z 28. října 1918, že národy Čech, Moravy a Slezska a národ Slovenska rozhodly se z vlastní vůle spojití a skutečně se spojily ve svrchovaný a samostatný stát, čímž jasně naznačeno, že právní povaha Čsl. republiky jako svrchovaného státu je již dána, že nenastává a nepropůjčuje se jí teprv touto smlouvou, neboť kdyby tomu tak mělo býti, bylo by to bylo musilo pojato býti do obsahu smlouvy samé, a tak ani tato smlouva neobsahuje snad teprv zřízení čsl. státu, ale ani jeho uznání, nýbrž, což je mnohem více, pouhé, jak řečeno, k o n s t a t o v á n í jeho již z vlastní vůle nastalé existence, čehož ovšem potřebí bylo, aby bylo vidno, že a proč může vystupovat jako smluvní strana. Smlouva přijímá existenci čsl. státu jako hotovou událost, nastalou již před ní a neodvisle od ní. Poněvadž tedy čsl. stát vznikl, správněji řečeno obnovil se o r i g i n á r n ě, není proto také žádným právním nástupcem býv. Rakouska a Uherska. To všecko vyloženo podrobněji již v zdejším rozhodnutí č. 3008 a 4186 sb. n. s., na něž se proto odkazuje.

Dále vyloučiti dlužno z úvahy mírové smlouvy, o nichž bude níže ad 2. řeč zvláště, a ukáže se, že s otázkou vyvlastnění jako opatření mírového ve smyslu § 365 obč. zák. nemají vůbec co činiti, upravující opatření válečná, učiněná z důvodu mezinárodního nepřátelství za světové války, což platí zvláště i o člancích 297 smlouvy Versaillské a 267 smlouvy St. Germainské, jichž se p. Vallotton dovolává.

Tím odpadá celá jeho materie a), t. j. mezistátní smlouvy a zbývá jen materie b), z níž vyloučiti musíme zatím jako pramen práva mínění spisovatelů, ježto o něm jednáno bude níže ad 4., a vlastně vzhledem k čl. 38 č. 4 Statutu haagského soudu již tak ad 3. I o praxi soudů, která se na kontinentě zakládá na zákoně a nemůže býti tedy samostatným pramenem práva, bude učiněna vzhledem k témuž předpisu Statutu zmínka ad 3.

Tak zbývá z materie ad b) zatím jen »vnitřní« zákonodárství »civilisovaných států«. Ale z těchto »států« (plural) tu zbude při správném pojetí čl. 297 smlouvy Versaillské, na něž p. Vallotton tento pramen mezinárodního práva zakládá, pouze stát jediný, totiž stát čsl. Pan Vallotton totiž nejen že, vy-

loučíme-li cit. dva články mírových smluv, jež sem, jak řečeno, nepatří, nepodává pro svá tvrzení žádných dokladů, ač tvrzení tak dalekosáhlá, protože territorialní výsost států tak pronikavě omezující, právě docela mimořádně minutiózních dokladů vyžadují, on krom toho provádí docela nápadnou záměnu singuláru s určitým členem v plurál. Jeho citace čl. 297 »Législation générale d'un État« jest totiž nesprávná, ač i tak, při neurčitěm singulárním členu »un« nelze se dovtípnouti, kterak by se z toho smyslem mohl vyloupnouti plurál. Ve skutečnosti článek 297 sml. Vers., o němž již v rozhodnutí čís. 4977 sb. nejv. soudu byla řeč, vztahuje se ve svém odstavci lit. b) č. 2 al. 2, o němž jde, jen na nové státy, jakým je i stát čsl., a státy neúčastné náhrad Německu uložených, a již tím jsou všechny ostatní státy z jeho oboru vyloučeny. Jedná se o likvidaci válečných opatření, jež v těch státech provedeny byly, a kritická věta zní v doslovném českém překladu, že kdyby podmínky prodeje nebo opatření vládou tohoto státu, o který jde (roz. který likvidaci provedl) mimo jeho obecné zákonodárství učiněná (fr. mesures prises par le Gouvernement de l'État, dont il s'agit en dehors de sa législation générale, a angl.: measures taken by the Government of the State in question outside its general legislation) byla na újmu ceně, bude postiženému příslušníku německému příslušetj slušná náhrada. Kdyby tedy šlo na krásně u nás o likvidaci či došlo na cit. čl. 297, vždy by přišlo v potaz jen »obecné zákonodárství« našeho čsl. státu a ne i států jiných, jež by ani nemohly přicházet v úvahu také již proto, že zákonodárství jich může býti u každého jiné a od našeho rozdílné, takže by nastal nezhojitelný zmatek. Pojem »legislance« státu ostatně v sobě zavírá vždy jen psané právo vnitrostátní a vyloučeny jsou tedy z něho mezistátní smlouvy ad a), jež spadají už pod pojem práva mezinárodního. Pan Vallotton, aby i ty dostal pod pojem legislance, nazývá zákony státu legislací »vnitřní«, takže pro mezistátní smlouvy mu vyplyne pojem legislance zevní. Co však znamená »obecné zákonodárství« a že naše čsl. pozemnoreformní zákonodárství spadá pod jeho pojem, vyloženo již shora pod A).

Toto obecné zákonodárství může býti v každém státě jiné a nelze z nich tedy sestrojiti nějaké obecné právo mezinárodní, jak p. Vallotton to činí. Tím by byla celá ta otázka ad 1. vyřízena. Ale právo čsl. státu je v pozemkové reformě tak dobré, že bez zdráhání možno přistoupiti i na stanovisko pana Vallottona a zkoumati její ospravedlněnost podle práv cizích, a tedy předem podle býv. práva rakouského. Poněvadž čsl. stát,

vzniknuv originárně, není, jak už řečeno, právním nástupcem býv. Rakouska, nedá se sice žádným způsobem dovoditi, že vyvlastnění je v čl. státě oprávněno jen tehdy, srovnává-li se s býv. právem rakouským, ale ve skutečnosti se opravdu čl. právo kryje zásadně s býv. rakouským, záležejíc v podstatě v jeho vlastních předpisech. Tedy:

Právo rakouské a čl. Že i rakouské právo připouští tělo vyvlastnění, sám pan Vallotton přiznává, cituje čl. 5 cit. st. zákl. zák. a § 365 obč. zák. Ale se svými thesemi shora pod aa), bb) a cc) uvedenými, nemá pravdu a jest nepochopitelno, odkud má tu domnělou právní vědu a praxi rakouskou, již je přičítá. Neboť:

Ad aa). Není pravda, že stát může vyvlastňovati jen pro sebe. Stačí tu odkázati na řadu vyvlastňovacích zákonů u § 365 obč. zák. u Manze uvedených, z nichž vynímáme jen ten nej-
užívanější, totiž zákon ze dne 18. února 1878 č. 30 ř. z. o vy-
vlastnění k účelům železničním, podle jehož § 1 výkon práva
vyvlastňovacího přísluší v plném objemu § 365 obč. zák. kaž-
dému železničnímu podnikateli v té míře, v které všeuži-
tečnost podniku správním úřadem uznána byla. Podobně i podle
cís. nař. č. 285/1914 přísluší vyvlastnění pro stavbu výhod po-
žívající každému podniku tam poznačenému. V pozemkové re-
formě vyvlastňuje ovšem jen stát sám, ale hlavně za účelem
přídělu a přijde tedy jen na to, zdali tento příděl jest požadav-
kem »obecného blaha«, jak § 365 obč. zák. k vyvlastnění vy-
žaduje. O tom níže pod C).

Ad bb). Že se pravomoc vyvlastňovací vztahuje i na mo-
vité věci, dokázáno už shora pod a), dokazuje to § 365 obč. zák.,
jenž naprosto nerozeznává a všecky věci vyvlastnění podro-
buje, a dokazuje to celá řada zákonů v § 365 obč. zák. u Manze
vyjmenovaných.

Ad cc). Otázka náhrady. Musí-li dána býti vždy náhrada
plná či možno-li vyvlastniti také za náhradu neúplnou nebo do-
konce bez náhrady. Toť ovšem otázka velice důležitá. Pravda,
že § 365 obč. zák. předpisuje náhradu přiměřenou, tedy plnou.
Ale tím není ještě řečeno, že speciální zákon nemůže pro spe-
ciální případ ustanoviti jinak.

Pan Vallotton velmi zdůrazňuje emanaci čl. 5 rak. st. zákl.
zákl. že »vlastnictví jest nedotknutelné«, a činí tak patrně jen
k vůli náhradě, když vyvlastnitelnost připouští. Tato »nedotknu-
telnost vlastnictví« však je pouhá frase, která nic nepraví a ne-
patří do zákona vůbec, natož dokonce do státního základního

zákona. Vyslovuje theoretickou ideu beze všeho praktického obsahu, neboť přes to může se zákon vlastnictví všelijak dotknouti a také se ho dotýká. Zda vlastnictví prohlášeno za nedotknutelné čili nic, je lhostejno, neboť vždy přijde jen na to, zda je tu občanský zákon a zda a co o vlastnictví stanoví, zda a jakým povinnostem vlastníka podrobuje. Sám st. zákl. zákon svou zásadu nedotknutelnosti vlastnictví prolomil, stanově jedním dechem, že vyvlastnění může nastati, pokud to zákon stanoví: zákon může se tedy vlastnictví dotknouti jak chce, jest třeba jen ho vydati. Frase o nedotknutelnosti vlastnictví byla r. 1867 pojata do zákona pro útěchu populace, která ve své převážné většině byla antisocialisticky orientována, byl to slib, že zákonodárství zachová ústav soukromého vlastnictví a nebude sledovati radikální socialistické nauky, jež hlásaly jeho odstranění prohlašující soukromé vlastnictví za krádež.

Historickým pořadem má se věc takto:

Předpis § 365 obč. zák., jenž předpisuje přiměřenou náhradu, je nejstarší, datuje se z r. 1811. Avšak předpis ten je obyčejný zákon, takže mohl býti změněn jakýmkoli zákonem pozdějším buď všeobecně nebo pro jednotlivé případy.

Předpis čl. 5 cit. zákl. zák. z r. 1867 prohlásil vyvlastnění za přípustné, avšak o náhradě, že musí býti úplná, neustanovil nic, takže zůstal v platnosti § 365 obč. zák. Kdyby byl st. zákl. zákon pojal do sebe ustanovení o plné náhradě, byl by býval předpis ten zajištěn náležitostí kvalifikované většiny (§ 15 st. zákl. zák. č. 141), jaké by k jeho změně třeba bylo a požíval by tedy zvýšené ochrany. Ježto se to však nestalo, jest možno pořad § 365 obč. zák. změnit obyčejným zákonem. A to se stalo.

Ústavní listina čl. v § 109 pojavši do sebe podle staršího vzoru zbytečnou, protože samozřejmou bezvýznamnou frasi, že »soukromé vlastnictví lze omeziti jen zákonem« — nahrazením to za dřívější nedotknutelnost — dodala, že vyvlastnění je možné jen na základě zákona a za náhradu, pokud zákonem není neb nebude stanoveno, že se náhrada dáti nemá. Tu je výslovně řečeno, co dřív mlčky platilo a v právu rakouském posud jen mlčky platí, že zákon může stanoviti i náhradu nižší neb i vyvlastnění bez náhrady.

Otázka jen je, zda zákon tak může učiniti libovolně, anebo jen má-li proto zákonodárský důvod, tudíž **důvod mravní**, kterým ovšem nemůže býti nic jiného než to, co může býti důvodem vyvlastnění sama: zda toho vyžaduje **obecné blaho**

či veřejné dobro (§ 365: das allgemeine Beste), aby vlastník odstoupil své vlastnictví jen za náhradu částečnou anebo úplně bez náhrady.

Toť ta otázka. Čsl. pozemková reforma však takový dobrý důvod má, o čemž níže sub C).

Dal by se sice mysliti i jiný důvod, než veřejné blaho, zejména důvody historické (ač to by už nebylo vyvlastnění) nebo trest (ač to by už byla konfiskace), jak to měl na mysli § 9 zák. zák. (srov. § 35 náhr. zák.), když mluvil o převzetí bez náhrady, avšak poněvadž toho zákonodárce potom neužil a mírové smlouvy za dynastický majetek předepsaly náhradu, možno tu otázku považovati za bezpředmětnou a dlužno se tedy přidržeti jen otázky veřejného blaha.

Poněvadž jde při vyvlastnění o statky hmotné, bude mravní důvod veřejného blaha jeviti se vždy jako důvod hospodářský. Důvodem zákona je buď nutnost (necessitas) nebo užitečnost (utilitas) nebo vhodnost (opportunitas). Pouhá vhodnost neodůvodní vůbec vyvlastnění, tím méně vyvlastnění za nižší náhradu neb vůbec bez náhrady, neboť nezaloží nikdy požadavek obecného dobra, sama užitečnost pak založí ho, jak § 1 cit. zák. žel. výslovně praví, jen jako všeužitečnost.

Nařídil-li by zákon vyvlastnění za nižší náhradu neb bez náhrady, nemaje k tomu podnětu z důvodu veřejného blaha, je to v duchu dnešních právních řádů nespravedlivé, ale domácí občan nemá proti tomu ochrany, ježto podléhá jen domácím úřadům, jež musí dbáti zákona, cizozemec však mohl by se brániti, bylo-li by tu mezinárodní forum, k němuž by stát státi musil. Ale spadal-li by zákon pod pojem »zákonodárství obecného«, lze pochybovati, že by tu odpor mohl kdy míti úspěchu, neboť obecné blaho bude vždy věcí subjektivního názoru a žádné forum nebude smět imputovati žádnému národu neb národnímu zastupitelstvu, že tvrdí obecné dobro mala fide, že zákonodárský důvod pouze předstírá. Tak zdá se skutečně, že intelektuelní západ nemá pravého porozumění pro čsl. agrární reformu a podobná zákonodárská opatření jen následkem své odlišné právní mentality tonoucí ještě úplně v římsko-právním pojmu nedoknutelnosti individuálního vlastnictví, opuštěném dávno tam, kde zaveden ústav vyvlastnění.

Je-li přílišná nerovnost v distribuci majetku — přestaňme zde na majetku pozemkovém — pocífována v mysli národa jako sociální křivda, bude na jevě, že je to v zájmu veřejném, v zájmu obecného blaha, aby byla učiněna přiměřená opatření, jimiž by pocit křivdy byl, když ne vyhlazen, tedy aspoň zmírněn, a to

je na místě tím spíše, mluví-li pro reformu živě i důvody historické, jako v Čsl. republice. Snáší-li mentalita západu sebe větší nerovnost v distribuci bez pocitu křivdy, jest to jeho věcí, ale každý stát, který vzhledem k národní povaze a sociálnímu smýšlení své populace vycituje z příliš rozlehlého rozjetí důchodové distribuce nebezpečí pro svůj byt neb i jen nerušený zdárný vývoj a zasahuje tedy účelně reformně v daný stav věci, má právo, aby tato jeho státní potřeba a prýšticí z ní reformní opatření byly loyálně chápány a on nebyl nespravedlivě viněn z násilnictví, postranních úmyslů a simulace, jakoby mu nešlo o reformu, nýbrž o domněle zastíranou konfiskaci majetku cizích státních příslušníků, jak to beze všeho důkazu tvrdí pan Vallotton, nebo příslušníků národnostních menšin, jak to rovněž bezdůvodně činí stížnosti v jiných případech. Ve skutečnosti jest reforma výronem sociálního smýšlení čsl. národa, jíž nemůže býti na újmu, že jiné národy mají smýšlení jiné, než aby státy jich jej v tom následovati mohly; čsl. národ hladce přinesl také oběť dávky z majetku a jeho přírůstek, která stihla nejen i vrstvy střední, ale i majetky zcela nepatrné, kdežto jiné státy, daleko bohatší, nemohly nebo nesměly se k tomu odhodlati ani na pokraji finanční katastrofy. Žádá-li čsl. stát oběti i od svého drobného lidu, je zajisté oprávněn žádati je od velkého majetku pozemkového, když za to má, že toho obecně lepší a jeho státní zájem vyžadují.

Kdyby ovšem zákon stanovil privilegium odiosum nebo obecný zákon praktikován byl tak, že by se obecnost jeho jevila jen zástěrou pro takovou nežádoucí výsadu, bylo by objektivně na jevě, že nejde o obecné blaho.

Z ostatních práv stačí doložiti právo sousedů, bývalých válečných nepřátel, kteří jedině mohli by jako smluvní strany užívati ve svůj prospěch mírových smluv, kdyby tam pro otázku mírového vyvlastnění jaká výhoda stipulována byla vůbec, neřku-li právě zrovna pro ně, kdežto stěžovatelé jako občané švýcarští žádných práv z nich pro sebe dovozovati nemohou, ježto Švýcarsko smluvní stranou není, smluv se nezúčastnilo a je nepodepsalo, takže by stěžovatelé jen jako bývalí rakouští občané přicházeli v úvahu.

Právo Rakouské republiky je totéž jako shora bývalé rakouské právo, platí i tam předpisy § 300, 1, 33 a 365 obč. zák.

Právo maďarské nemající kodifikace, nýbrž místo ní obyčejové právo vytvořené soudní praxí, nicméně uznává ode vždy zásadu immobilia obnoxia sunt territoriis a uznávají slo-

venší právníci, že právě konsekvencí zásady té jsou kompetční předpisy §§ 9 a 39 slov. práv. por., stanovící jako naše shora pod A) citované předpisy čl. IX. odst. 2. uv. zák. k c. ř. s. a § 85 *jur. n.* výlučnou příslušnost *fora rei sitae* při nemovitostech i pro osoby *extritorialní*, takže předpisy ty mohou sloužiti jako doklad hořejší zásady, která jak shora pod A) dovozeno, stačí sama o sobě.

K tomu stanoví § 1 č. 13. zák. čl. XLI : 1881, že vyvlastnění může míti místo sice jen v obecném zájmu, avšak mimo případy č. 1—12 téhož paragrafu též ve všech případech, v kterých to vyvlastňovací zákon zvláště nařídí, a § 9, jenž arci vyvlastnění omezuje na nemovité věci, dodává, že vyvlastnění nebrání žádná vlastnost držitele, ani reality, z čehož jde, že cizozemci jsou zrovna tak podrobeni vyvlastnění jako tuzemci. Podle §§ 23 a 25 téhož zákona má se dáti ovšem skutečná a plná náhrada podle doby odhadu, avšak toto ustanovení nemá většího významu než § 365 obč. zák. shora, takže i ono každým novým zákonem pro ten který případ změněno býti může, jen jestli toho bude žádati obecný zájem.

Německé právo. Ustanovení čl. 7.—31. úv. zák. k obč. zák., obsahující mezinárodní právo soukromé, nemají sice žádného ustanovení o tom, jakému právu podléhají nemovitosti, ale nauka je přes to za jedno, že *lex rei sitae* platí, a to nejen pro nemovité, nýbrž i pro movité věci, jenže tyto své místo a tudíž i svou *lex* měniti mohou, a ovšem, že *lex rei sitae* platí i pro vyvlastnění (srov. Neumeyer J. P. R. Berlin 1923 § 30 v Encykl. d. R. u. St. Wissensch., Zittelmann J. P. D. 1914, II. sv. 2. kn., str. 301 násl., Frankenstein J. P. R., I. sv. 2. kn., str. 322, Cossack L. B. d. B. R., I. sv., str. 31, das Gesetz des Lageortes-Realstatut) a j.

Čl. 109. úv. zák. k obč. z. ponechává v příčině vyvlastnění v platnosti zemské zákony a tím i zemskou pravomoc zákonodárnou, již podle čl. 15. č. 2 úv. zák. k civ. soud. řádu i úprava řízení vyhražena jest, ale ovšem příslušela pravomoc zákonodárná co do materiálního práva vyvlastnění vždy i říší, proto čl. 52. úv. zák. k obč. zák. jedná o vyvlastnění na základě zákona říšského. Vzhledem k tomu všemu čl. 153 nové říšské ústavy z 11. srpna 1919, které dopouští vyvlastnění jen z důvodu obecného blaha (*zum Wohle der Allgemeinheit*) a jen na podkladě zákona, stanoví výslovně, že ze zásady přiměřené náhrady může jen říšský zákon výjimku učiniti (vyjma že říše vyvlastňuje majetek země, obce, neb nějakého všeužitečného svazu) a že také jen říšský zákon může vyloučiti řádný

pořad práva o výši odškodnění. Tento předpis říšské ústavy potvrzuje důrazně stanovisko shora zaujaté, že všechny předpisy o vyvlastnění musí chápány býti tak, že vyžaduje-li toho veřejné blaho, jest přípustno vyvlastnění i proti náhradě jen částečné neb i bez náhrady, neboť cit. čl. 153. říšské ústavy není dán proto, aby říšskému zákonodárství pravomoc tu teprv zřídil, nýbrž proto, a by ji ze m s k é m u z á k o n o d á r s t v í o d ň a i (arg. slůvka »jen«), ježto do té doby i jemu příslušela: důvod předpisu je ten, že říšská ústava, obávajíc se, že by některé průmyslové a tudíž ostřeji komunisticky zabarvené země mohly tohoto práva zneužítí, cítila se nucenou vyhraditi je zákonodárství říšskému.

Čsl. ústavní listina z 29. února 1920, připustivši v § 109 i vyvlastnění za náhradu pouze částečnou neb bez náhrady, ustanoví-li tak zákon, následovala tu jen — zda vědomky neb nevědomky, je lhostejno — příkladu říšské ústavy německé. Loyalita tedy by bránila říši německé, aby se postavila před S. D. M. S. v Haagu podle čl. 34 jeho statutu za ty své příslušníky dotčené čsl. pozemkovou reformou, kteří ve svých stížnostech hrozí jmenovaným soudem.

Ad 2. M í r o v é s m l o u v y. Předdeslati dlužno, že nejvyšší soud od prvopočátku uznává a také v rozhodnutí č. 4977 výslovně vytkl, že mírové smlouvy nabyly mezinárodní působnosti uložením ratifikace a vnitrostátní působnosti publikací ve Sbírce zákonů a nařízení, neboť když byly přijaty Národním shromážděním a schváleny hlavou státu, tedy uvedenou publikací nabyly i pro vnitřní život státu téže platnosti jako zákony vnitrostátní, a pokud tedy v nich jednotlivcům přiznána práva nebo uloženy povinnosti, dlužno dispoic těch i soudům dbáti, jakož nejvyšší soud vskutku již měl příležitost dispoic obsažených v nich ohledně soukromoprávních smluv níže citovaných užití. Výklady pana Vallottona, obsahující polemiku proti opačnému stanovisku jiného tribunálu čsl., jsou tedy bezpředmětny.

Dále dlužno předdeslati, že mírové smlouvy uzavřeny jsou mezi mocnostmi spojenými a sdruženými jako jednou smluvní stranou a Německem (Versaillská), resp. Rakouskem (St. Germainská), resp. Maďarskem (Trianonská), jako druhou smluvní stranou, práva a závazky z nich vyplývající přísluší tedy jen jedné smluvní straně proti druhé, tak na př. každé neb té které mocnosti spojené neb sdružené vůči Německu a vice versa Německu vůči ní, nikoli však jedné mocnosti sdružené a spojené vůči druhé, nebo Německu vůči Maďarsku neb Maďarsku vůči

Rakousku atd. a samozřejmě též ne státům na smlouvě nezúčastněným a proti nim, na př. tedy Švýcarsku, Švédsku, Dánsku, Holandsku atd., a proti nim, leč by výslovně předpis zněl i ve prospěch států třetích — zjev to analogický smlouvě § 881 obč. z. — jako na př. klausele o svobodě průplavu Kielského čl. 380 a násl. sml. Vers. ve prospěch států všech.

Předpisy mírových smluv dají se podle svého účele rozdělití ve dvě skupiny a sice podle toho, zdali mají za účel:

a) likvidovati válečné poměry, zejména také hospodářské, pokud válkou dotčeny byly, jako tomu zejména při majetku příslušníků nepřátelských států, jenž nalézaje se v území cizí nepřátelské mocnosti stížen tam byl tím oním válečným opatřením, t. j. upravití je pro přechod do dob mírových ať již zrušením nebo provedením řečených opatření a tak je ukončiti, což právě je pojem »likvidace«, jej definovati lze tedy asi v ten rozum, že jest to skoncování poměrů válečných provedením jich do stavu mírového a za tím účelem jich uspořádání, pod kterýž pojem spadají zvláště též předpisy čl. 297, 298 sml. Vers. a odpovídajících jim čl. 249, 250 sml. St. Germ. a 232, 233 sml. Trian., ježto upravují právě otázku »nepřátelského« majetku postiženého »válečnými opatřeními«, a jichž je proti pozemkové reformě v stížnostech i literatuře dovoláváno; anebo

b) zaříditi úpravu jistých poměrů mírových, tudíž neválečných, které mají všeobecnou důležitost, ať už opatření jich se týkající omezena jen na státy smluvní, jako na př. prospekt opatření proti nekalé soutěži (čl. 274, 275 sml. Vers.), která je zjevem mírovým, nebo rozšířena na státy všechny, i ty, jež války a tudíž mírových smluv se nezúčastnily, jako na př. klausele o průplavu Kielském (čl. 380—386 téže sml.), nebo konečně sloužití mají ku blahu všeho lidstva a jsou tudíž v zájmu všeho světa jako na př. zřízení Společnosti národů (čl. 1—26 téže smlouvy), jež má za účel zajistiti věčný všezemský mír, nebo předpisy o organizaci práce (čl. 387—427 téže sml.), při nichž poukázati dlužno zvláště na úvodní slovo, které rozvinuje prapor lidskosti, totiž obecného lidského blaha a shledává k tomu cíli za nutno organisovati práci, ježto prý kdyby jeden stát nepřijal řád práce v pravdě humaní, maří to úsilí ostatních států připraviti pracujícímu lidu lepší osud.

Docela obdobný obsah jako sml. Versaillská má i smlouva St. Germainská a Trianonská.

Do které z oboru kategorií ta která ustanovení spadají, dá se rozhodnouti jen podle jich obsahu. Tak na př.: upravuje-li čl. 299 sml. Vers. smlouvy uzavřené »mezi nepřáteli« zejména

v příloze § 8 násl., § 11 násl., § 16 násl., § 19, 20 násl. i pro případ, že jedna strana se stala později »nepřátelskou«, nebo ruší-li čl. 310 smlouvy licenční uzavřené »před vypověděním války«, je to zřejmě likvidace války a jasně se odráží od předpisů daných pro doby mírové, jako na př. v čl. 380 a násl., že Kielský přístav zůstane na vždy svobodným a otevřen lodím v š e c h n á r o d ů, kde tedy o nepřátelství už nemůže býti řeči a mírové jednání je jen podnětem k ustanovenému zařízení. Vlastním předmětem mírových smluv však je v pravdě likvidace válečných poměrů ad a), jak to vyplývá již z toho, že to jsou smlouvy »mírové«, t. j. smlouvy, jimiž se válka zakončuje a zřizuje opět mír, což se v úvodní formuli i výslovně vytyčuje.

Kdo by chtěl hledati v mírových smlouvách nějaké ustanovení o vyvlastnění, o něž nám jde, musil by je ovšem hledati v kategorii předpisů ad b), tedy v materiích, jež upravují poměry mírové, neboť vyvlastnění právě jest opatřením práva mírového, jestiž přípustnost jeho stanovena v zákonech ústavních a právech občanských, nikoli v právu válečném nebo vůbec vojenském, v nějakém nepřátelství vůči cizím státům nebo jich příslušníkům, jako tomu jest při opatřeních ad a), nýbrž účelem jeho je povznesení obecného blaha a povinnost, kterou ukládá, směřuje nikoli zvláště proti cizozemcům vůbec nebo některým jmenovitě, nýbrž proti všem majitelům statků toho druhu, o něž jde, bez rozdílu státní příslušnosti, a tudíž v přední řadě a hlavně proti občanům vlastním, kteří jako držitelé takových statků jsou v daleko převládající většině, mezi nimi pak ovšem zase bez rozdílu nějaké příslušnosti jiné, na př. národnostní.

Ale kdo by v mírových smlouvách vůbec nějakou zmínku o vyvlastnění hledal, hledal by marně, neboť tam naprosto žádné není, ani v předpisech o materii b) ani o materii a), vůbec se v nich ani slovo »vyvlastnění« mezinárodním výrazem tedy »expropriation« nevyskytuje. Vyvlastnění vždy bylo předmětem vlastní legislativy každého jednotlivého státu pro sebe a nebylo obvyklé uzavíratí mezistátní smlouvy o předmětu tom, nebylo k tomu také žádné nutkové příčiny, zvláště když se provádělo jen ve skrovném měřítku a tak ani mírovým smlouvám na mysl nepřipadlo, aby se o tu otázku zajímaly a s ní se zabývaly. Bila jim spíše do očí nekalá soutěž, organizace práce a pod. Teprv po mírových smlouvách stalo se »vyvlastnění« z příčin zcela výjimečných předmětem zvláštní úmluvy t. zv. Ženevské mezi Polskem a Německem, pokud jde o plebiscitní území Hornoslezské přidělené od Německa k Polsku, avšak i to jen do-

mněle, ježto toho výrazu tam užito neprávem místo »likvidace«, o čemž níže ad 3.

Odpůrci čsl. pozemkové reformy také nijak netvrdí, že mírové smlouvy o vyvlastnění něco ustanovují, nýbrž oni se dopouštějí zcela hrubé záměny užívající proti **mírovému vyvlastnění**, opírajícímu se o zákony pozemnoreformní, předpisů mírových smluv o **likvidaci válečných opatření**.

Že mírové smlouvy nemají s čsl. pozemkovou reformou co činiti, dolíčil nejvyšší soud podrobně:

co se týče smlouvy Trianonské, v rozhodnutí č. 2186 (též č. 5400) sb. n. s.

co se týče smlouvy Versaillské, v rozhodnutí č. 4977 (též č. 2037 a 4004) sb. n. s.

Co však platí o Trianonské, platí i o St. Germainské, takže o té netřeba zvláště vykládati. K vůli úplnosti se podotýká, že sice o rakouského příslušníka šlo již v rozh. č. 698, avšak věc tam jen zhruba vybavena, a v rozh. č. 540 že šlo o belgického občana.

Jak již v rozh. č. 4977 vyloženo, má sice čsl. zákonodárství pozemnoreformní předpis, jenž, kdyby ho užito bylo, znamenal by válečné opatření, takže by pak na něj dopadal čl. 297 sml. Vers. a odpovídající mu články smluv Trianonské a St. Germainské. Je to předpis § 9. zák. z.áb. z 16. dubna 1919 čís. 215. sb., že zvláštním zákonem provede se zásada, že bez náhrady bude převzat majetek příslušníků nepřátelských států (a majetek, jehož užívání zakládá se na výkonu funkcí, úřadů a hodností cizozemských, což ale ovšem již nespadá pod zákonodárné opatření válečné, ježto nečelí proti »nepřátelům« a mohlo by se tedy na ně nahlížeti jen s hlediska privilegií odiosi, o čemž už shora) a provádějící jej předpis § 35 zák. náhr. z 8. dubna 1920 č. 329 sb., podle něhož předpisy tohoto zákona, že vlastníku převzatých nemovitostí poskytne se náhrada, neplatí pro majetek příslušníků nepřátelských států, pokud tomu neodporují mírové smlouvy.

Ale tohoto předpisu, který by arci mírovým smlouvám odporoval, ježto čl. 297 sml. Vers. a odpovídající článek sml. St. Germ. a Trianonské náhradu ukládají, nebylo nikdy užito, nýbrž vždy proti každému příslušníku Německa, Rakouska i Maďarska, kteří jako příslušníci druhé smluvní strany by se na mírové smlouvy odvolávat mohli, a rovněž i proti každému jinému cizozemci, jenž by ovšem dovozovat mohl, že jeho právní postavení nemůže býti horší než postavení bývalých nepřátel, bylo užito obecných předpisů náhradového zá-

kona § 41—71 o náhradě, která jim poskytnuta v téže míře jako občanům domácím, a nebyl jim tedy majetek odňat bez náhrady, takže věc se má tak, jakoby oněch předpisů § 9 zák. a § 35 náhr. zák. vůbec nebylo a nelze říci, že proti někomu učiněno válečné opatření a naloženo s ním jako s nepřítelem.

Ale i kdybychom akci pozemnoreformní, pokud prováděna proti bývalým nepřítelům, t. j. příslušníkům Německa, Rakouska a Maďarska, pokládali per in concessum za opatření válečné a likvidační a posuzovali je tedy pod zorným úhlem čl. 297 sml. Vers. a odpovídajících článků sml. St. Germ. a Trian., pak stejně věc vyjde na jedno. Čl. 297. Vers. sml. pod lit. b) vyhraženo mocnostem spojeným a sdruženým, tedy i Čsl. republice likvidovati veškerý majetek, jenž v době, kdy smlouva nabude působnosti, náleží německým příslušníkům a nalézá se na jejím území a podle lit. c) náhrada zaň určí se podle způsobu likvidace stanoveného jejím »zákonodárstvím« (prostě, bez přívlastku), tedy právě zase podle náhradového zákona. Po případě mohlo by to dojít až na ustanovení lit. h) č. 2 al. 2, kde se vyžaduje, jak už řečeno, aby jak opatření samo, tak i cena (náhrada) za likvidovaný majetek vyměřená srovnávala se s »obecným zákonodárstvím« likvidujícího státu, sice že by postiženému příslušela slušná náhrada, které by se dožadovati mohl před rozhodčím soudem tam vytčeným. Ale už shora ukázáno bylo, že čsl. zákonodárství pozemnoreformní je skutečně zákonodárstvím obecným, neboť pořád zůstane jen rozhodno, že čsl. pozemková reforma nečiní rozdílu v osobách a nakládá s cizozemci jako s domácími, čili budeme-li vycházeti z předpokladu, že pozemkovou reformou učiněno opatření proti bývalým nepřítelům, rozšířeno toto opatření zároveň i na všechny jiné cizince a na všechny občany domácí a učiněno tak »obecným« zákonodárstvím státu.

V pravdě však, jak dolíčeno, čsl. akce pozemnoreformní nemá nikterak povahu likvidace nepřátelského majetku ani zakrytě neb zastřeně, jak si to jmenovati oblíbili, neboť tak by tomu bylo teprve, kdyby prováděla simulaci, t. j. pod rouškou mírového vyvlastnění jen neb aspoň hlavně likvidaci majetku býv. nepřátel (neb vůbec cizozemců), takže by bylo zřejmo, že stát se ve svém pozemnoreformním zákonodárství jen tak tváří, jako by bylo mírové a obecné, že však praxe usvědčuje ho ze lži. Ale statistika S. P. Ú-u jistě všechny inkriminace toho druhu škvěle vyvrací.

Poněvadž čl. 297 sml. Vers. arcif upravuje likvidaci a pod

lit. b) vyhražuje, jak řečeno, čsl. státu právo, zadržeti a likvidovati říšskoněmecký majetek na jejím území se nalézající, tedy, ač čsl. stát mohl likvidaci tu provésti jednostranně mocí práva daného mu tímto článkem, přece uzavřel s Německem úmluvu ze dne 29. června 1920 publikovanou dne 18. prosince 1922 pod č. 359 Sb. zák. a nař. o provedení tohoto čl. 297 sml. Vers., v jejíž čl. I. odst. I. prohlašuje, že použije práva zadržeti a likvidovati německý majetek jen potud, pokud všeobecně hospodářský a sociální zájem státu (tedy veřejné blaho) vyžaduje, aby německý majetek přešel do oblasti jeho vlivu, a že pod toto hledisko spadají ona hospodářská odvětví, při nichž se pomýšlí na zvýšení sociálních neb hospodářských reforem, jako železnice, doly, hutě, jakož i léčebné lázně.

Tak tedy: čsl. stát omezil své právo likvidace říšskoněmeckého majetku dobrovolně, ač nemusel, pouze na případy, kde toho žádá jeho veřejný zájem, obecné dobré — při čemž však si učinil ohledně osvobozeného majetku výhradu v čl. II. č. 2 — a co do předmětu na dráhy, doly, hutě a lázně. O majetku pozemkovém, jenž je předmětem agrární reformy, zejména tedy o majetku zemědělském a lesním, se tu nic nepraví, toho se úmluva netýče. Otázka tudíž: není tím tento majetek, jímž se zabývá pozemková reforma, z likvidace vyloučen? Zajisté, že ano! Tedy otázka další: Není tímto vyloučením z likvidace říšskoněmecký majetek zemědělský a lesní v čsl. území se nalézající vyloučen i z pozemkové reformy? Zajisté, že nikoli!

To vše je jasné. Sice se čl. 297 sml. Vers. lit. b) vztahoval i na majetek zemědělský a lesní a byl by tedy i tento byl mohl býti pojat do úmluvy, avšak pojat nebyl proto, že jest předmětem již pozemkové reformy, tedy vyvlastnění mírového, kde ho stát má právo nabýt podle míry zákonodárství pozemnoreformního a v rámci této míry podle své vůle nabude, proto mohl býti z úmluvy vypuštěn, čímž ale není řečeno, že práva čsl. státu ze zákonodárství pozemnoreformního jsou tím nějak alterována, že je čsl. stát nějak zadal: nezadal nic, když tam o nich není zmínky. Naopak říše německá nejen že nemohla proti čsl. pozemkové reformě, ježto je to akce mírová, vznésti žádné remonstrace, ale dokonce tím, že vědouc o ní nechala ji stranou a nežádala, aby od ní bylo upuštěno, a aby i majetek zemědělský a lesní pojat byl do úmluvy jako předmět likvidace, uznala ji mlčky za oprávněnou, a spokojila se s ní jako s hotovým faktem.

Věc má se tak: kdyby byly podniky v čl. I. odst. I. úmluvy výtčené (dráhy, doly, hutě, lázně) byly ve vyvlastňovací akci

mírové pozemkové reformy, jako v ní jest majetek zemědělský a lesní, nebylo by třeba bývalo úmluvy ani ohledně nich a nebylo by bývalo k úmluvě došlo. A na obrat, kdyby nebylo pozemkové reformy a majetek zemědělský a lesní byl býval posud tak volný, jako řečené podniky (dráhy, doły, hutě, lázně), byl by i on býval do úmluvy pojat. Tak ale jde o akci dvojí: mírově právní vyvlastnění ohledně majetku zemědělského a lesního, a válečně právní likvidaci drah, dolů, hutí a lázní. Kdyby na př. některých objektů lázeňských stát nemohl dosíci v akci agrárněreformní, ježto by byly podle § 3 lit. a) záb. zák. ze záboru vyloučeny, má právo je převzít v cestě likvidace podle čl. 297 lit. b) sml. Vers. v rámci hořejší úmluvy. Nevadí tedy také, že v čl. II. vzdal se práva zadržeti a likvidovati majetek zemědělský a lesní, neboť jej skutečně nezadržuje a nelikviduje nýbrž v akci agrárně reformní vyvlastňuje.

Rozdíl ovšem je ten, že podle úmluvy čl. I. odst. IV. –VI. musí se mysliti cena podle »objektivních hledisek«, tedy bezpochyby přítomná běžná cena, kdežto podle § 41. náhr. zák. platí cena let 1913—1915, i je otázka, mohl-li zemědělský a lesní majetek říšskoněmeckých příslušníků tím, že podroben byl tomuto mírovému vyvlastnění, býti vyřazen z čl. 297 sml. Vers. a tím z úmluvy a jejich běžných cen. Ovšem že mohl, to právě proto, že mírovému zákonodárství nejsou ani v čl. 297 sml. Vers. ani jinde ve smlouvách mírových položeny žádné meze, a zajisté čsl. stát byl naopak oprávněn podrobiti i dráhy, doły, hutě a lázně stejnému mírovému vyvlastnění za ceny let 1913—1915, ba kdyby se byl na tom usnesl, zaříditi se dokonce i jako stát kolektivisticky, neboť ani to není nikde v žádné smlouvě a vůbec v mezinárodním právu zakázáno a býti nemůže, neboť i v tom právě záleží právo jeho svrchovanosti. Na mysli tu tane arcí především případ, že taková pronikavá změna hospodářského a tím i právního řádu provedena by byla legální cestou, vůlí ústavních zákonodárných činitelů a tedy vůlí státní populace v její většině, ale i to se už stalo, že provedena byla násilně, mocí brannou proti vůli národa, a světu nezbylo než de fakto to přijmouti, ač velká většina mocností, mezi nimi právě i nejčelnější, uznaly to i de jure.

Vlastně však i to je v mírových smlouvách dovoleno, aby stát nakládal s cizozemci hůře. Důkazem je čl. 276 a čl. 280 sml. Vers. Čl. 276 zavázal sice Německo, že neuloží příslušníkům mocností spojených a sdružených: lit. c) žádných daní, poplatků a dávek, kterých by neuložilo zároveň svým vlastním občanům buď vůbec anebo ve stejné výši, a lit. d) žádného ome-

zení, které by nepostihlo stejně i jeho vlastní občany, avšak toto omezení jeho právomoci vůči příslušníkům druhé smluvní strany (jiných cizinců se vůbec netýče) platí podle čl. 280 odst. 2. nejvýše 10 let, takže po uplynutí této lhůty odpadne a Německo bude moci příslušníky i mocností spojených a sdružených zatížit břemeny lit. c) a omezeními lit. d) — pod které dá se subsumovati zajisté i vyvlastnění (§§ 363—365 obč. zák. mají nápis »omezení« vlastnictví, pod něž tedy spadá i vyvlastnění § 365) i jinými nebo většími, než jakými zatíží své vlastní občany, a bude tedy moci vyvlastňovati je za náhradu i jen částečnou, třeba vlastní občany nevyvlastňovalo vůbec anebo jim dalo náhradu úplnou. Ale poněvadž mocnostem sdruženým a spojeným stejné omezení právomoci ve smlouvě té uloženo není, mohou ony taková omezení německým příslušníkům ukládati od prvo počátku a ne teprv po uplynutí 10 leté lhůty. Takovéto nerovné nakládání s cizozemci v míru ovšem není spravedlivé a bylo proto již shora pod a) zavrženo, avšak dokazuje to dvojí: jednak že všichni, kdo do mírových smluv vkládají právní zásadu, že s cizinci se nesmí nakládati hůře než s domácími nebo dokonce že mají právo na nějaké nakládání lepší, takže nesmějí býti podrobeni újmám majetkovým, jimž stát podrobuje občany domácí, jsou na krutém ač patrném omylu, a jednak že, jak už v rozhl. č. 4977 blíže vytčeno, právo mezinárodní je ještě nevykvašené, nevytříbené a neurčité, když jeho domněle kardinální zásadu o právu cizozemců ani mírové smlouvy, na nichž se tolik států zeměkoule zúčastnilo, nejen neznají, ale přímo opačné právo sankcionují.

Ale myšlenku dlužno domysleti a stane-li se tak, bude jí ulomen osten nespravedlnosti: je zajisté dovoleno s cizinci nakládati i hůře než s občany domácími, avšak musí proto býti m r a v n í d ů v o d, ovšem platný a skutečný, nikoli předstíraný neb simulovaný, pokud by tedy šlo o vyvlastnění, musilo by obecné blaho vyžadovati toho, aby právě majetek cizozemců podroben byl újmám, jež se státním občanům neukládají.

Že ve válce případ ten nastává, dokazuje válka světová, kde všechny válčící státy podrobily nepřátelský majetek omezujícím opatřením, když ne jiným, aspoň sekvestrací v té neb oné formě. Nebyl tu ovšem vždy důvod veřejného blaha, nýbrž jen tam, kde opravdu to bylo podle povahy cizího podniku spojeno s nebezpečím pro stát, ponechati jej ve správě nepřátel. jinak byla důvodem zevní retorse a nikoli vnitřní potřeba.

Nyní lze už přezkoumati mínění p. Vallottona, jenž praví, že »m í r o v é s m l o u v y uložily si za úkol, vytvořiti na č s l.

ú z e m í účinky analogické všeobecným zásadám mezinárodního práva, pokud jde o práva nabytá«, podle kterýchž zásad prý vyvlastnění nemá místa vůči příslušníkům státu cizího, a to tím méně, pakli tento cizí stát nesvolil zvláštní úmluvou ve prospěch čsl. státu k výjimce z pravidla, že soukromé vlastnictví jest nedotknutelné a nesmí býti skonfiskováno ani z části.

Odpověď: Mírové smlouvy neuložily si právě naopak ohledně čsl. státu (území) docela nic, zejména nepředepsaly mu nějaký právní řád a zejména závazky, jak se má chovati k právům nabytým nebo k cizincům a jich majetku, neboť jak řečeno, pasivní smluvní stranou, jíž se povinnosti ukládají, je v každé z nich jediný stát, totiž Německo (Vers.), Rakousko (St. Germ.), Maďarsko (Trian.), Bulharsko (Neuilly), kdežto čsl. stát je zahrnut v souboru smluvní strany aktivní, tož v mocnostech spojených a sdružených, jimž se naopak stipulují práva, až na jisté výjimky vždy všem stejná, ale ovšem též vždy jen proti jmenované pasivní smluvní straně, a povinnosti jen potud, pokud jde právě o likvidaci válečných poměrů, tož jich skončení, na př. tedy povinnost náhrady za zadržovaný a likvidovaný majetek. Ale zákonodárné moci čsl. státu, jeho právomoci upravit si vnitřní své poměry, tudíž i otázku pozemkového vlastnictví uvnitř hranic svého území podle svých potřeb a své vůle, mírové smlouvy vůbec se nedotkly a dotknouti ani nemohly, protože čsl. stát vstoupil do smluv těch jako s u v e r e n n í stát, rovný všem ostatním mocnostem spojeným a sdruženým, jak úvodní formule dokazuje, a každý podobný zásah v jeho zákonodárnou právomoc byl by porušením této jeho suverenity. Docela nemístně mluví pan Vallotton při čsl. mírové pozemkové reformě o »konfiskaci«, neboť konfiskace podle správného historického pojmu svého vždy je trestem či pokutou (fiskus zabírá majetek rebela, zrádce, desertéra a pod.), ale hledisko trestu neb pokuty je čsl. agrární reformě naprosto cizí, jak už vyloženo. Patrně má to však býti jen řečnický výraz pro »likvidaci« válečných poměrů, o kterou ale při mírovém zákonodárství rovněž naprosto nejde.

Praví-li pan Vallotton, že opatření agrární reformy jsou v mírových smlouvách »prostě zapovězena«, tedy to prostě není pravda, protože mírové smlouvy o vyvlastnění, pod jehož pojem agrární reforma spadá, nikde nemluví.

Pan Vallotton dovolává se čl. 255, 297, 298, 303 a 305 sml. Vers., avšak úplnějím neprávem.

Čl. 225 jedná o převzetí státních dluhů německých, vypadajících na části připojené od Německé říše k Francii, Polsku a jiným státům a nemá tedy s otázkou naší vůbec co činiti.

Čl. 297 spadá, jak už vyloženo, úplně pod pojem likvidace válečných poměrů, jak definován shora ad a) a nepatří tudíž také nikterak sem, do otázky mírového vyvlastnění. On už v úvodě praví, že otázka soukromého majetku v zemích nepřátelských bude rozřešena podle ustanovení, jež podává dále jednak sám v lit. a) až j) a jednak čl. 298 a příloha. Již tento úvod tedy dokazuje, že jde jen o úpravu a skoncování poměrů vzešlých za světové války, nikterak o úpravu poměrů mírových, nebo o direktivy pro zákonodárství mírové. On nejprv pod lit. a) nařizuje, že opatření, která učinilo Německo s nepřátelským majetkem, t. j. majetkem mocností spojených a sdružených, musí býti zrušena a majetek ten vlastníkům vrácen, a pod lit. b) že naopak mocnosti sdružené a spojené mají právo, majetek německých příslušníků zadržeti a likvidovati a pak v dalších předpisech rozvádí a blíže upravuje onu povinnost Německa ad a) a toto právo mocností spojených a sdružených ad b), zejména, že kde vrácení ad a) není možno, musí dána býti náhrada, a zadržení a likvidace ad b) že se dítí smí jen proti zaplacení ceny.

Že je toto právo »zadržeti a likvidovati majetek nepřátelský« něco docela jiného než mírové vyvlastnění, vidno z toho, že se nezakládá na důvodu veřejného blaha, nýbrž na nepřátelství a poměr vítěze k poraženému, ježto jen vítězi je přiznáno a ne i naopak, takže kdyby nebylo nařízeno majetek ten zaplatiti, byla by to konfiskace, nejpádňěji ale z toho, že mírové vyvlastnění není ani Německu zabráněno, či snad chtěl by kdo tvrditi, že Německo majetek býv. nepřátel nesmí vyvlastniti ani kdyby to jeho vnitřní potřeba, jeho obecné dobro sebe více vyžadovalo, tedy na př. ani ne k účelům železničním a jiným vše-užitečným nezbytnostem a že to tak má navěky trvati? Odpověď kladná byla by zřejmou absurdností.

Výraz (majetek) »nepřátelský« přichází v našem článku čtyřikrát, výraz »likvidace (likvidovati)« jedenáctkrát, výraz »mimořádná opatření válečná« pětkrát. Tento poslednější vždy se nachází ve spojení s t. zv. »opatřeními disposičními«, o kterých tedy, když nemají přívlastek »válečná«, mohlo by se myslit, že válečnými nemusí býti, ale protiva není k atributu »(mimořádná opatření) válečná«, nýbrž k atributu »mimořádná«, neboť příloha potom oba pojmy v § 3 přesně vysvětluje a praví, že »opatření disposiční« jsou taková, jimiž byla nebo bude dotčena podstata vlastnictví k majetku nepřátelskému převodem na osobu jinou než vlastníka nepřátelského.

Čl. 298 pak pouze upravuje blíže otázku zadrženého ma-

jetku nepřátelského, o němž byla učiněna dispozice v čl. 297 odst. a) a f) v ten rozum, že ho má Německo vrátit, a ukládá ohledně majetku toho v odstavci b) Německu podobné omezení jako shora čl. 276 ohledně majetku mocností spojených a sdružených vůbec (i nezadrženého), jenže bez omezení na lhůtu. Nepatří tedy k naší otázce z týchž důvodů jako čl. 297.

Čl. 303 definuje výraz »za války«, že v sobě zavírá dobu až do nabytí působnosti mírové smlouvy (10. ledna 1920) a nemá s naší věcí tedy co činiti. Pan Vallotton ovšem míní, že sice mírové smlouvy nezměnily dřívější mezinárodní právo o nedotknutelnosti práv nabytých, ale že jimi přistoupil nový titul na ochranu práv těch, a že tedy když se vyvlastnění stalo až po mírové smlouvě, jsou porušeny i ony. Než když se podle hořejšího smlouvy ty čl. agrární reformy vůbec netýčí, nemohly jí býti porušeny a je tato argumentace bezpředmětna.

Totéž platí i o čl. 305, jenž stanoví, že kdyby příslušný soud, zde tedy čl. soud, vynesl rozsudek, jenž by se neshodoval se zásadami oddílu IV. to jest čl. 297 a 298, určí smíšený rozhodčí soud na návrh postiženého náhradu. Zde k tomu nedojde, ježto zásady čl. 297 a 298 nepříjdou při čl. agrární reformě jako ústavu mírovém vůbec v úvahu.

Pan Vallotton odvolává se dále na čl. 90—92, 94, 201, 208, 249, 250 a 267 smlouvy St. Germainské, avšak opět úplným neprávem.

Čl. 90 a 91 obsahují závazek Rakouska ohledně uznání státních hranic tam zmíněných a čl. 92 jeho závazek nemstíti se na občanech bývalého mocnářství Rakousko-Uherského pro jich chování za války, na př. tedy na Čechách za jich »velezrádu«. To vše tedy nepatří sem.

Čl. 94 inauguruje zvláštní smlouvy Rakouska s t. zv. nástupnickými státy o občanských právech, obchodu a živnostech jich obyvatel. I to je pro naši otázku nulou.

Čl. 201 zaručuje mocnostem spojeným a sdruženým právo volně nakládati vlastnictvím nepřátelským, nalézajícím se pod jejich pravomocí v době, kdy smlouva vejde v působnost — tedy pravý opak, než co se v něm hledá.

Čl. 208 stanoví, že t. zv. nástupnické státy nabudou majetku státního Rakouského, ležícího v jich území a náhrada zaň že se připíše Rakousku k dobru na účet jeho reparačních povinností. K tomu srovnati sluší čl. zákon č. 354/21. Poněvadž nejde o státní majetek býv. Rakouska, nepatří to sem.

Čl. 249 a 250 stanoví totéž co shora čl. 297 a 298 sml. Vers. a jsou tedy i ony hořejšími výklady vyřízeny.

Čl. 267 zní stejně jako čl. 250 sml. Trianonské, jenž podrobně byl vyložen v rozh. čís. 2186, na něž se odkazuje důrazně zvláště proto, že p. Vallotton právě též z článků těch vyvádí záповěď čsl. reformy pozemkové a to nejen pro příslušníky Rakouska a Maďarska, ale i Švýcarska. Stručně řečeno je obsah ten, že čl. 267 St. Germ. a 250 Trian. spadající pod nápis »Zvláštní ustanovení o územích postoupených« zapovídají všechna jiná nepřátelská či válečná opatření, než — tuto větu pan Vallotton vynechává a dodává tak uměle celému předpisu smysl zákazu absolutního — která dovoluje čl. 249 první a čl. 232 druhé (shora čl. 297 sml. Vers.), a nařizují uvolnění a vrácení majetku těmito z a p o v ě z e n ý m i opatřeními stíženého. Nepatří to tedy sem, když pozemková reforma čsl. není opatřením nepřátelským či válečným, nýbrž mírovým, postihujícím stejně i domácí občany, a není tedy v mírových smlouvách vůbec dotčena, neřku-li zapovězena.

Čl. 267 St. Germ. a 250 Trian. praví ovšem, že nad míru dovolenou v čl. 249 Germ. resp. 232 Trian. příslušníci Rakouska, resp. Maďarska nebudou podrobeni ani »záboru« ani likvidaci, tím ale není míněn zábor čsl. pozemkové reformy, neboť výraz »zábor« je v cit. článcích mírových smluv jen překlad nahodilého fr. saisie, kdežto text angl. má i tu »retention«, tak jako v čl. 249 St. Germ. a 232 Trian., o jichž míru se jedná, užito fr. retenir, angl. retain, z a d r ž e t i, takže zcela zřejmě se míní totéž i v čl. 267 St. Germ. a 250 Trian. Ostatně výraz »zábor« je i v poz. reformě nemístný, neboť znamená vlastně okupaci, kdežto jde o obstarávkou za účelem případného budoucího vyvlastnění.

Pokud se odvolává p. Vallotton na úmluvu Německa s Čsl. státem (č. 359/22) o provedení likvidace podle čl. 279 sml. Vers., nevyrozumívá smyslu a dosahu úmluvy, když z toho, že tam zaručen nárok, jak on praví, »vyvlastněným« německým příslušníkům na náhradu proti čsl. státu, dovozuje nepřípustnost čsl. pozemkové reformy vůči cizincům. Smysl i dosah úmluvy vyložen jasně již shora.

Stejně neprávem odvolává se p. Vallotton i na úmluvu čsl. státu s Polskem z dubna 1926, že prý tam čsl. stát zaručil vyvlastněným náhradu škody podle zásad ekvity a nikoli podle zákonů agrárně reformních. Jaká mýlka! Myslí patrně úmluvu ze dne 23. dubna 1926 publ. 29. dubna 1926 pod č. 56 sb., která jedná sice v části V. o likvidaci majetku, avak týče se jen rozdělení Slezska a Slovenska a předpisuje v čl. 34 a násl., že majetek z e m ě Slezské, býv. ž u p Oravské a Spišské, jakož i s a m o s p r á v-

ných svazů a veřejnoprávních korporací, jichž obvod byl neb bude rozdělen novou hranicí, podléhá likvidaci podle této smlouvy a ovšem podle čl. 41. tak, že hodnota jeho ocenění se podle zásad slušnosti a spravedlnosti. Nejde tu tedy ani o majetek soukromníků, ani o vyvlastnění, nýbrž o likvidaci nutnou následkem rozdělení území, kdy část jeho, kde se majetek neb část jeho nalézá, připadla státu jinému, než v němž se nalézá sídlo země, župy, obce, jíž majetek ten patřil.

Ad 3. Nález Stálého dvoru Mezinárodní spravedlnosti v Haagu ve sporu Německa proti Polsku.

Jsou vlastně dva No 6 a No 7 sbírky nálezů. Podstata věci, jež se rozpadá ve dva případy, je tato:

Když plebiscitní území Hornoslezské připadlo od Německa k Polsku, uzavřely tyto dva státy dne 15. května 1922 v Ženevě úmluvu, kterou upravily právní poměry resultující z přechodu suverenity (tedy vlastně také druh likvidace) a ustanovily, že:

Čl. 6. »Polsko může v polském Horním Slezsku vyvlastnit podniky patřící v el k o p r ů m y s l u, zahrnujíc v to ložiska (roz. minerální), a v e l k ý m a j e t e k z e m ě d ě l s k ý podle ustanovení článků 7 až 23. S výhradou těchto ustanovení majetek, práva a zájmová účastenství příslušníků německých neb společností, nalézajících se pod kontrolou německých příslušníků, nemohou býti v Horním Slezsku polským likvidována.« (Všimněme si, že v první větě se mluví sice o »vyvlastnění«, v druhé však o »likvidaci«.)

Otázka: Vzalo na sebe Polsko tímto ustanovením smluvní závazek, že neprovede oproti německým příslušníkům v Horním Slezsku vyvlastnění, jež by se nesrovnávalo s ustanovením čl. 7—23 této úmluvy? Dvůr tak praví, ale dá se mysliti ještě jiné pojetí, stejně blízké, nebo bližší, o čemž níže.

Čl 15 § 1 al. 1: »Chtěla-li by vláda polská vyvlastnit velký majetek, jest povinna oznámiti tento svůj úmysl vlastníku před 1. lednem 1925.«

Staly se pak dva případy, jeden týčící se velkopřůmyslu a druhý velkého majetku pozemkového a sice:

a) Smlouvou z 5. března 1915 zavázala se společnost Bayrische Stickstoffwerke A. G. Německé říši, zříditi pro ni v Chořově v Horním Slezsku továrnu na dusík. Potřebná area byla opatřena na účet Říše a zapsána v knihách pozemkových na jméno Říše. Bayrische se zavázala obstarávati exploitaci tohoto podniku až do 31. března 1941, a to pod dozorem Říše, která měla participovati na přebytcích výtěžku a míti právo, správu

podniku kterýkoli rok k 1. březnu na 5 měsíců předem vypovědět počínaje 1. březnem 1926, a v případě, že by přebytky nedosáhly jisté úrovně, již 1. březnem 1921. Dne 24. prosince 1919 utvořena však společnost Treuhand a jiná, Oberschlesische Stickstoffwerke, a uzavřena mezi těmito a Říší smlouva, kterou Říše postoupila závody Chořovské firmě Oberschlesische, která zapsána byla 29. ledna 1920 do pozemkové knihy jako vlastnice továrny, ale její závazky vůči státu převzala Treuhand jako samodlužnice. Aby Říše měla záruku za své požadavky z kontraktu, zavázala se Treuhand opatřiti Říši právo zástavní na všechny akcie firmy Oberschlesische, a Říše byla oprávněna vykonávati sama všechna práva, vyplývající z držby akcií, zvláště však právo hlasovací ve valné hromadě, avšak souhlasila, aby Bayrische podržela správu podniku místo Oberschlesische. Zcizení akcií bylo i po zániku zástavního práva Říše vázáno na souhlas Říše, kteráž k zajištění této smluvní podmínky podržeti měla držbu akcií i po zániku svého zástavního práva.

Na to však 1. července 1922 knihovní soud, stav se mezitím polským, prohlásil na základě čl. 256 sml. Vers. a polských zákonů z 14. července 1920 a 16. června 1922 knihovní vklad vlastnictví firmy Oberschlesische za neplatný s tím, že má býti vymazán a původní stav (— vklad pro Říši) znovuzřízen a vlastnictví pro stát polský vtěleno, a ihned téhož dne toto vše také provedl, načež dne 3. července 1922 stát polský uvedl se v držbu podniku. (Nález č. 6, str. 8 a 9 a nález č. 7, str. 35, 36.)

Doloženo budiž, že Versaillská smlouva, podle jejíž článku 256 Polsko nabytí mělo všeho majetku patřícího Říši, uzavřena byla dne 28. června 1919, ač ovšem vstoupila v působnost teprv ratifikací dne 10. ledna 1920, takže transakce, kterou Říše přestala býti vlastnící, stala se několik málo dní před tím, knihovní vklad pro Oberschlesische dokonce až několik dní potom.

b) Dne 30. prosince 1924 oznámila vláda polská v Monitoru Polskiem některým německým příslušníkům svůj úmysl vyvlastniti jich veliký majetek zemědělský.

Německo vzneslo pro oba tyto případy u S. D. M. S. v Haagu žalobu na Polsko pro porušení Ženevské úmluvy a Polsko namítlo ve formálním směru nepřislušnost soudu (kterou ad a) zakládalo též na to, že tu nejde o Ženevskou úmluvu, nýbrž o čl. 256 sml. Vers., t. j. o nabytí majetku Německé Říše, kde Dvůr příslušným není, ježto se Polsko v tomto směru ve smlouvě ženevské jeho jurisdikci nepodrobilo, dále nepřípustnost žaloby a ve věci samé navrhló zánitnutí žaloby.

K formelním námitkám dlužno uvést:

že Statut S. D. M. S. v čl. 34—36, podle nichž mohou jako strany před ním vystupovati jen státy, stanoví, že příslušnost jeho je čistě prorogatorní, vztahujíc se jen na ty spory, v nichž se jí oba proucí se státy dobrovolně podrobí (čl. 36 al. 1) a že v případě, že odpůrce příslušnost popře, rozhoduje o ní Dvůr sám (čl. 36 posl. al),

a úmluva Ženevská že stanoví v čl. 23, že:

vznikl-li by mezi vládou Německou a Polskou rozpor o výklad a upotřebení čl. 6—22, podrobují se obě rozhodnutí S. D. M. S., že však tím neděje se žádná újma příslušnosti Smíšeného rozhodčího soudu německo-polského, stanoveného ve smlouvě Versaillské.

Nálezem č. 6 Dvůr uznal se (str. 27) příslušným a žalobu za přípustnou v obou věcech přes to, že věc a) a některé případy věci b) byly už u řečeného Rozhodčího soudu zahájeny a ještě nevyřízeny.

Nálezem č. 7 ve věci samé uznal (str. 81, 82), že:

ad a) jednání Polska vůči Oberschlesische nesrovnává se s ustanovením čl. 6 a násl. Úmluvy Ženevské, a

ad b) v pěti případech oznámení zamýšleného vyvlastnění nesrovnává se s ustanovením čl. 6 a ž 22 Úmluvy Ženevské, kdežto

ve 4 případech žalobu zamítl a v jednom ji prohlásil za bezpředmětnou.

Z toho plyne, že:

Dvůr není pro otázku člsl. pozemkové reformy příslušným, dokud se člsl. stát příslušnosti jeho pro ni nepodrobil, což by ovšem se mohlo státi nejen úmluvou podle čl. 36 odst. 1. St., nýbrž i tím, že by na žalobu k soudu stál (do sporu se pustil) a námitku nepřislušnosti nevznesl, nikoli však, kdyby se nedostavil, neboť čl. 36 posl. odst. St. praví sice, že Dvůr uzná o své příslušnosti, byla-li »popřena«, avšak čl. 53 výslovně předpisuje, že nedostaví-li se strana a druhá žádá, by se uznalo podle jejího návrhu, Dvůr nicméně zkoumati musí svou příslušnost ve smyslu čl. 36 a 37, a ovšem též nárok po skutkové i právní stránce, takže kontumace vlastně není;

nález ve věci samé netvoří pražádný prejudic pro člsl. pozemkovou reformu, neboť se zakládá na Ženevské úmluvě, tvořící speciální právo pouze mezi Německem a Polskem, jehož nikdy nemůže býti užito pro stát jiný nebo proti němu

Ale pan Vallotton podle obsahu dobrozdání do stížnosti po-
jatého praví, že Dvůr ve svém nálezu č. 7 prohlásil:

»Stejně jako stát československý, tak i stát polský před-
stírá, že zproštěn byl závazků respektovati soukromá práva,
nabytá za vlády předcházející vzniku tohoto státu a popírá stejně
reklamační právo poškozených a domnívá se, že nadřazuje zá-
kony o pozemkové reformě mezinárodnímu právu. Stejně jako
soudy československé i žalovaný stát trvá na faktu, že jeho opa-
tření pozemkové reformy, vnitřní to zákony, stihající stejně jeho
vlastní příslušníky, nejsou ani konfiskací, ani likvidací, avšak
jsou určitě přípustny vůči cizincům a zvláště vůči Němcům a
jiným bývalým nepřátelům.«

a že Dvůr odmítá toto odůvodnění jak následuje:

»Právní ústav zákonů o pozemkové reformě jest opatřením
výjimečným. Okolnost, že vnitřní zákony nerozlišují národnost
vzhledem k majitelům nemovitostí a nakládají s vlastními pří-
slušníky stejně špatně jako s cizinci, jest bez právního významu
a nezbavuje tato výjimečná opatření vůči cizinci nedovoleného
charakteru.« Tak praví Dvůr, praví pan Vallotton.

Avšak především ani o Čsl. státu ani o jeho pozemkové re-
formě není v celém nálezu ani slůvka a ovšem ani býti nesmí,
protože vůbec žádný soud nesměl by morálně odsouditi nějakou
osobu a její právní čin, když ani osoba není stranou, ani její čin
předmětem ve sporu rozsuzovaném, nýbrž v jiném, který mu
k rozhodnutí ještě předložen nebyl a který tedy nevyšetřil a
osobu tu neslyšel, a nesměl by to ani kdyby to byl soud nejníž-
šího řádu a osoba soukromá, natož aby to učinil soud tak vysoký
jako S. D. M. S. a vůči suverennímu státu. Každá stížnost a
každé dobrozdání, jež něco takového Dvoru imputují, měly by
si uvědomiti, že tím poškozují ve veřejnosti vážnost Dvora, což
jim dovoleno není. Vůbec ani výraz »tchécoslovaque« se v ce-
lém nálezu č. 7 nenalézá, v nálezu č. 6 pak jen jednou na straně
24, kde se reprodukuje přednesení Německa, že v případě b)
někteří účastníci nabyli příslušnosti československé. A co se týče
emanace ohledně rozlišování mezi cizinci a domácími, řekl Dvůr
k námitce polské, že zákon ze 14. července 1920 postihuje vše-
cky národnosti, takto (str. 32 posl. řádka a 33):

»I kdyby bylo prokázáno — otázka to, kterou Dvůr nemá
za potřebnou zkoumati — že zákon skutečně vztahuje se stejně
na příslušníky polské a německé, nenásledovalo by z toho ni-
kterak, že porušení soukromých práv, jež vůči příslušníkům ně-
meckým uskutečňuje, není v o d p o r u s o d d í l e m III. ú m l u-

v y Ž e n e v s k é. Vyvlastnění bez odškodnění jest jistotně na odpor oddílu III. úmluvy; neb opatření z a k á z a n é ú m l u v o u nemohlo by se státi oprávněným vzhledem k této listině tím, že ho stát užije také vůči vlastním svým příslušníkům.« Není tu nic, co by šlo za meze sporu německo-polského o práva z úmluvy Ženevské.

Čl. 59 Statutu praví, že nález Dvora váže jen sporné strany a to jen v případě, jenž byl předmětem rozhodnutí. Nesmí se tedy nálezů jeho zneužívat, aby se z nich odvozovaly zásady pro případy zcela jiné.

Zbývá shora vzpomenutá otázka, zda čl. 6. úmluvy Ženevské zakázal každé »vyvlastnění« jiné, než které dovolují její čl. 7—22. Osvětleti ji nutno nejen proto, že stížnosti žádají, aby užito bylo nálezu Dvora na úmluvě té založeného, ale hiavně proto, že se tím teprv otázka nyní platného práva mezinárodního, pro čsl. pozemkovou reformu tak důležitá, postaví do pravého světla.

Dvůr praví již v nálezu č. 6 str. 16, že nepotřebuje vyšetřovati význam termínů (pojmu) »likvidace« a »vyvlastnění« v čl. 6. úmluvy, neboť ať prý je jakýkoli, je vždy jasno, že článek má za účel ohraničiti pravomoc Polska v tomto bodě na daném území, a v nálezu č. 7 na str. 21 vraceje se k té otázce, dí slova: »Buď tomu jakkoli, jisto jest, že jediné oprávněna jest expropriace v případech a za podmínek čl. 7 a násl.; mimo tyto případy, nebo chybí-li tyto podmínky, expropriace je nedovolená.«

Ač první věta by připouštěla i jiný opak, přece tato druhá vyslovuje jasně, že mimo případy vytčené v úmluvě Ženevské Polsko vyvlastňovati nesmí.

To však by bylo kruté, neboť pak by Polsko nesmělo vyvlastnit ani k účelům nejnужnějším, na př. železničním, zejména vůbec ne menší majetek pozemkový, t. j. ve výměře pod 100 ha (čl. 12 al. 1 úml.) a velký majetek pozemkový, o kterém neoznámilo do 1. ledna 1925 zamýšlené vyvlastnění, rovněž už vůbec nikdy a pod žádnými podmínkami. Ale je otázka, zdali strany něco takového obmýšlely a zda zejména Polsku lze takový úmysl imputovati, zda tu spíše nešlo o likvidaci, jak čl. 6. úmluvy v druhé větě vskutku praví: vždyť jak shora ukázáno, právo vyvlastňovací zůstalo i Německu, jemuž v čl. 297 a) sml. Vers. byla všechna likvidace nepřátelského majetku zakázána, kdežto Polsko náleží ve smlouvách mírových k mocnostem spojeným a sdruženým, kterým bylo právo likvidace německého majetku v témž čl. 297 b) výslovně přiznáno, takže

je na snadě myšlenka, že v Ženevské úmluvě šlo zrovna tak jen o provedení likvidace mírovou smlouvou Versaillskou dovolene jako v úmluvě Německa s čsl. státem č. 359/22 shora vyložené.

Dvůr vyhnul se definici pojmů likvidace a vyvlastnění a řekl, že když Úmluva užívá výrazu expropriace, bude on ho užívati též; ale jest naopak nejnnutnější potřeba, uvědomiti si je co nejjasněji. Posud znalo právo pouze pojmy vyvlastnění a konfiskace, ale právě mírové smlouvy stvořily útvar nový, třetí, který povahou svou zapadá zrovna doprostřed mezi oba tyto starší pojmy, totiž právě likvidaci. Musíme tedy rozeznávati:

aa) **V y v l a s t n ě n í**, jež jest odnětím vlastnictví z důvodů obecného blaha, či obecné potřeby, pravidelně sice proti plné náhradě, avšak když to právě obecné dobro vyžaduje, i proti náhradě jen částečné neb vůbec bez náhrady. Dají se vedle obecného dobra mysliti ještě jako mravní důvod příčiny historické, způsob původního nabytí předka rodiny, jenž byl prvým držitelem, jak na to myslil § 9 záb. zák., když pravil, že bez náhrady bude převzat majetek bezprávně nabytý, při čemž mu tanulo na mysli nabytí darem od vladaře, jenž statek podle národního přesvědčení nespravedlivě zkonfiskoval, ale tento předpis zůstal nepoužit a případ, jenž by ovšem nebyl pravým vyvlastněním, nýbrž restaurací, tedy odpadá.

bb) **»Z a d r ť e n í a l i k v i d o v á n í n e p ř á t e l s k ě h o m a j e t k u«**, útvar mírových smluv, který se krátce nazývá **l i k v i d a c í a**, správněji by slul saisie, zábořem, způsob to odnětí majetku, jenž se liší od vyvlastnění tím, že odnětí majetku nemá důvod svůj v příkazu obecného blaha, nýbrž v právu válečného vítěze nad poraženým, a jest to tedy druh pokuty, v čemž se srovnává s konfiskací, jenže se zase od ní liší tím, že podle nařízení mírových smluv musí odňatý majetek vždy býti zaplacen a to obecnou cenou obvyklou ve státě likvidujícím, čili zkrátka novodobá diplomacie stvořila tento nový ušlechtlejší pojem, ježto morálka jí zakazovala užití prostě

cc) **k o n f i s k a c e**, kteráž jest odnětím majetku z trestu a tudíž úplně bez náhrady (leďa že by se nějaká dala z milosti), jak na to opět myslil § 9 našeho záb. zák., když praví, že bez náhrady bude převzat majetek příslušníků nepřátelských států, což však mu diplomacie v mírových smlouvách, jak právě ad bb) ukázáno, nedovolila; podrobiši majetek ten jen likvidaci, a majetek osob, jež se hrubě provinily ve světové válce proti čsl. národu, což **však zůstalo neprovedeno.**

Jestliže tedy úmluva Ženevská nevyžaduje k »vyvlastnění« důvod veřejného blaha, ba vůbec žádný důvod, pak už z toho

je jasno, že tu nešlo o vyvlastnění v pravém slova smyslu, nýbrž o likvidaci, o provedení čl. 297 lit. b) sml. Vers. na území kdysi plebiscitním, jak tomu i celý ostatní obsah její, i pokud má předmět jiný, hlasitě svědčí. Ale jako všechny stížnosti a p. Vallotton zaměňují vyvlastnění a likvidaci, protože oba pojmy mají společný nejhlavnější znak, záležejíce v o d n ě t í m a j e t k u, tak i strany v úmluvě Ženevské oba pojmy identifikovaly, zapominajíce rovněž, že důvod každého ústavu je zcela jiný, a nazvaly tuto likvidaci v nápisu oddílu III. a jeho ustanoveních expropriací. Jméno však nesmí másti, nýbrž dlužno přihlížeti k podstatě věci. Dvůr sám na straně 22 nálezu č. 7. uznává, že konstrukce stran ho neváže.

Dvůr, popřev na str. 21. Polsku možnost vyvlastnění mimo případy úmluvy Ženevské, ihned na to na str. 32 praví, že úmluva je derogací obecných pravidel o nakládání s cizinci a zásady o šetření nabytých práv, že derogace ta jest výjimkou a zavírá z toho, že jiná derogace není dovolena. »Každý zásah do majetku příslušníků německých, poznačeného v III. oddíle úmluvy, jenž není ospravedlněn zvláštním titulem přesahujícím úmluvu a který vybočuje z hranic obecného práva mezinárodního, jest neslučitelný s úpravou danou v úmluvě,« praví doslovně a z těchto principů prý plyne, že »opatření zakázaná jsou pouze ta, jež obecné právo mezinárodní nedovoluje vůči cizincům: vyvlastnění z důvodu veřejného dobra, likvidace soudní a podobné akty nejsou dotčeny úmluvou.«

Tato emanace, již se vyjma poslední větu i p. Vallotton dovolává, zajisté je v odporu s hořejším popřením všeho polského práva expropriace mimo případy úmluvy, ale plyne z ní tolik, že Dvůr uznává, že — mimo případ, který nás nezajímá, že by Polsko mělo zvláštní titul jdoucí nad úmluvu, tedy ještě zase úmluvu derogující úmluvě ženevské — byla by expropriace oprávněna ještě tehdy, kdyby byla kryta obecným právem mezinárodním, a v tomto že je dovolena expropriace z důvodu veřejného dobra. Avšak tato jest podle aa) shora jediná expropriace v pravém slova smyslu a tak z toho vyplývá, že Dvůr uznává, že naše expropriace pravá není úmluvou dotčena či správně řečeno, že úmluva upravuje jen likvidaci, neboť uznává-li Dvůr dvojí expropriaci: jednu podle úmluvy a druhou podle obecného práva mezinárodního, která se děje z důvodu obecného blaha, pak když jen tato je pravým vyvlastněním, tu prvá, na úmluvě se zakládající, jím býti nemůže a může tedy býti jen likvidací. Dvůr nepraví sice nikde, co je to »obecné právo mezinárodní«, jehož tak často se dovolává, ale zřejmo, že tím jsou míněny

předpisy čl. 38 č. 1.—3. jeho statutu, vyjma ovšem »speciální« smlouvy mezinárodní, a rovněž nepraví, kdy je expropriace v nich dovolena, ale když ji nazývá expropriací z důvodu obecného blaha, je zřejmo, že ji za dovolenou má tehdy, když se na důvodu tom zakládá. A tak Dvůr nepraví pranic, čeho by se dalo užítí proti čl. pozemkové reformě, naopak Dvůr podle správně vyložené argumentace své uznává, že je podle obecného práva mezinárodního oprávněna, pakli jen se zakládá na důvodu obecného blaha.

Podle čl. 38 Statutu mezinárodní právo, jehož Dvůr užívá, je toto:

1') předpisy mezinárodních úmluv, obecných, i zvláštních, pokud pro sporující se státy jsou závazny,

2') mezinárodní zvyklost, t. j. obecná praxe za právo přijatá,

3') obecné zásady právní uznané civilisovanými národy.

4') S výhradou předpisu čl. 59 nálezy soudní a nauka nejosvědčenějších spisovatelů jako pomocný prostředek k určení právních pravidel.

Čl. 59 stanoví, že nález Dvora váže jen strany sporné a jen v rozhodnutém případě.

5') Souhlasí-li strany, nalezne Dvůr *ex aequo et bono*.

Prameny práva 1')—4') převzala naše úmluva s Polskem č. 175/26 v čl. 19.

Prameny 1')—4'. vyjma zvláštní smlouvy ad 1') a rozhodnutí soudní ad 4') jsou patrně to »mezinárodní právo obecné«, o němž nález č. 7 tak často mluví.

Zřejmo, že prameny následují v pořadí tak, jak je článek uvádí, tedy každý následující teprv, když v předchozích rozhodná norma chybí.

Mezinárodní praxe za právo uznávaná ad 2') je zajisté praxe mimosoudní, ustálený způsob, jak se státy ve vzájemném styku v té které právní otázce chovají.

Obecné zásady právní ad 3') jsou zajisté předpisy právních řádů civilisovaných států, pokud se shodují, ať jde o právo psané (zákon) či obyčejové (soudní praxi).

Jak se má rozuměti výhradě čl. 59 při nálezech soudních ad 4') jest ovšem dosti záhadné. Zajisté, že míní se jako pramen práva pod soudními nálezy č. 4') nálezy soudů státních a nikoli Dvoru samého, pak ale výhrada čl. 59 znamená, že nález soudní vnesen byl v téže věci, o níž i u Dvoru jde, a nutně pak to může býti jen otázka prejudiciální nebo pomocná a nutně jen nález

soudu jednoho z proucíh se států neb i soudu rozhodčího, jenž v té záležitosti nalezl, na př. i rozhodčího soudu z mírových smluv. Tak na př., kdyby byl v případě a) rozhodl říšskoněmecký soud, že vklad vlastnictví s Říše na Oberschlesische je neplatný, nebo polský soud byl rozhodl, že polský stát dopustil se rušené držby vypuzením téže firmy z továrny. To by bylo pokaždé rozhodnutí v neprospěch vlastního státu. Jak ale, kdyby rozhodl ve prospěch jeho? Jde zde jen o objasnění věci, ne o rozhodnutí a proto netřeba odpovědět.

Právní věda ad 4') poznačena jen za »prostředek pomocný« k zjištění právních pravidel, nemá tedy většího významu, než právní věda pro každý jiný soud. Jako každý státní soud musí znáti nauku práva, jehož užívá, musí i Dvůr znáti nauku práva mezinárodního. V nauce uložen poklad zkušeností a badání celých staletí a mnoha generací, a musí se soud zvláště v pochybných případech s ní poraditi, dojísta ale ani předpis č. 4') nechce Dvoru ukládati povinnost *jurare in verba magistri*, což by byl jistě *faux pas*, neboť konkrétní praktický případ teprv nejlépe ukáže, co věc žádá, co cit spravedlnosti káže. Nauka je jen k tomu, aby soudce měl úplný rozhled. Jinak právní věda není už, jako byla v římském právu, pramenem práva, nýbrž kde přímé normy i analogie soudce opouštějí, nastupuje právní cit, t. zv. »přirozené právo« jak praví § 7 obč. z. čsl. a rak. a § 16 portug., či, jak dí § 1 švýc. civ. zák., soudce rozhodne, jak by rozhodl zákonodárce, sleduje v tom dobrou nauku, jistě že v tom smyslu dobrou, která nejlépe cit spravedlnosti uspokojuje. Jinými slovy soud rozhodne *ex aequo et bono*: souhlasí-li s tím nauka, je to jen potvrzení, že je to dobré, řeší-li však nauka, nemajíc oporu v praktických zkušenostech, věc *ex iniquo et malo*, zkrátka tak, že konkrétní případ toho řešení nesnese, uchýlí se od ní a motivuje to.

Prameny 1') a 2') pro otázku vyvlastnění selhávají, neboť ono není posud upraveno ani ve smlouvách mezistátních, ani se nevyvinula o něm mezinárodní zvyklost, neboť až do války vyvlastnění se dělo jen v nepatrné míře, takže to zůstalo vnitřní věcí každého státu, nedostalo se na mezinárodní forum. Obecné zásady ad 3') tu sice ohledně vyvlastnění jsou, ale nelze dokázati, že by přiznávaly cizincům nějakou výhodu před domácími občany, naopak, jak ad B 1. shora ukázáno, neznají při nemoovitostech žádné výjimky z železného pravidla. Soudní nálezy ad 4') selhávají rovněž, neboť musí dbáti vždy zákona svého státu a odsuzovati i cizince, když zákon pro ně výjimku neučinil. Tak zbývá jen

ad 4. právní věda. Necht jest taková, jak pan Vallotton líčí, což zde jednak pro nedostatek pramenů přezkumovati nelze a jednak pro nerozhodnost netřeba, tedy nauka předválečná nepřichází vůbec ve zřetel, protože počítala s předválečnými poměry, jež se radikálně změnily jak politicky, sociálně a hospodářsky, tak i ideově, a nemůže tedy nikdy žádným způsobem aplikována býti na poměry poválečné či zkrátka na veliké a pro státy tak veledůležité dílo agrární reformy, která tu ještě nikdy nebyla a jejíž docela nové, buď válkou přímo vyvolané anebo k rychlejšímu uzrání dospělé široké potřeby v svém úzkém ideovém obzoru tehdejší doby znáti a vyměřiti nemohla, neboť oč tehdáž při sporadickém vyvlastnění šlo, byly čiré imponderabilie proti ohromnosti nynější pozemkové reformy. Taková vážná věc se nedělá z lehkomyšlnosti. Co se však týče literatury poválečné, tedy jest již podle původu svého zakleta v tutéž nepohnutou ideovou sféru a nedotčena duchem nové doby, nemá porozumění pro její potřeby, naopak přistupuje k otázce s nepřipustnou zaujatostí. Aspoň už v rozh. č. 4977 sb. n. s. ukázáno na nauce prof. Verdrosse, jež p. Vallotton též cituje, nepřipustnost jejich method, jako jest generalisování rozhodčího nálezu týčícího se náhrady škody za neoprávněné vzetí movité věci (náhrada škody vůbec nenáleží do naší otázky vyvlastnění, kde věc běře se právem) nebo generalisování speciální smlouvy sovětů se státem diktujícím mu mír, nebo předpisujícím si podmínky za uznání de jure, nebo generalisování čl. 298 lit. b) sml. Vers., jenž nehledě k tomu, že týče se likvidace a nevyvlastnění, ukládá povinnost Německu jako státu poraženému neomezovati majetek vítězů, ale ne i naopak, a nedá se tedy, jak on činí, generalisovati a tím méně na vyvlastnění aplikovati. Ostatně co se týče nemovitostí, o něž zde jedině jde, odporuje celá ta věda právním řádům všech států, jež uznávají tu *lex rei sitae* za bezvýmínečně platnou, ale tyto přijdou podle § 38 č. 3 ct. Stat. jako mezinárodní právo napřed a na vědu tedy vůbec nedojde, a to je právě hlavní věc, která zároveň nejlépe dokazuje, že právní věda nemůže míti ani v čl. 38 Stat. význam starořímských »*responsa prudentium*«, neboť nyní, kdy článek tento udává prameny mezinárodního práva, dojista už nemůže příslušet právní vědě žádná vlastní moc právotvorná, tak, aby právní zásady směla tvořiti z vlastního právního přesvědčení, nýbrž činnost její je omezena na a v ý k l a d pramenů práva v článku tom č. 38 Stat. pod čísly 1.—3. udaných. Tady by tedy právní věda musila nasaditi páku, aby, když praví, že vyvlastnění vůči cizincům se neřídí domácími zákony a otázka že nezní, zda s nimi

může nakládáno býti hůře neb lépe než s domácími občany, nýbrž že s nimi nakládáno býti musí tak, jak mezinárodní právo káže — ukázala, kde a jak prameny mezinárodního práva č. 1. až 3. Statutu nakládati s nimi v otázce vyvlastnění kážou. To je úskalí, na němž to stroskotá, protože, pokud se odvolává na mezistátní smlouvy ad 1., činí to neprávem, neboť ty, totiž mírové smlouvy a úmluvy je provádějící, nepojednávají o vyvlastnění, nýbrž o likvidaci, nějakou praxi ad 2. však dosud nebyla s to uvéstí, obecné zásady právních řádů ad 3. všechny vyvlastnění dopouštějí a to, jak jsme viděli, i za náhradu jen částečnou neb vůbec bez náhrady, a pokud se odvolává sama na sebe, je to *circulus vitiosus*, neboť ona má podle cit. čl. č. 4. Statutu jen úkol, pomáhati k determinaci, výstižněji řečeno k objasnění právních pravidel, takže ta pravidla, která má zpracovati, tu už musí býti odjinud, tedy nutně z pramenů č. 1.—3.

C) Mravní důvody agrární reformy či obecné dobro jako její *ratio legis*.

Tato *ratio* jest známkou pojmu vyvlastnění immanentní, *conditio sine qua non*, sice není-li tu důvodem odnětí vlastnictví veřejné dobro, není to už vyvlastnění v technickém smyslu, i když by se dělo jako opatření mírové, tedy nikoli z důvodu nepřátelství a také ne z trestu, nýbrž je to v duchu platných právních řádů opatření nedovolené.

Římané, největší právníci a státníci dějin za všech dob, vždy měli nejživější mysl pro to, co svědčí zdraví státu, pro něž dovedli přinést největší oběti. Agrární otázka, jediná jejich otázka sociální, byla v starém Římě po více než 700 let akutní a předmětem nekonečných bojů. Plebejové dožadovali se častějších a hojnějších přidělů, šlechta (*patriciové*), která půdu státní rozchvátla, odpírala, až roku 386 ab u. c. přijat zákon *ne quis plus 500 jugera agri possideret*, aby nikdo nedržel více než 500 jiter půdy. V důvodové zprávě pravilo se, jaká to spravedlnost, aby každému *patriciovi* volno bylo držet jakoukoli výměru, člověk plebejský však že nemá půdy leda pro střechu nad hlavou nebo pro hrob. Šlo tedy vlastně o uvolnění půdy pro drobný lid, jako u nás. Ale plutokracie dovedla zákon obcházet i prolamovat a tak velkostatky rostly, takže již za časů Ciceronových vešli v přísloví *centum domini*, t. j. sto vlastníků půdy a netrvalo to ani sto let a Plinius píše svůj náhrobní nápis Itálii a tím největší velmoci světa, jaká kdy byla, Římské říši: *latifundia Italiam perdidere*, velkostatky zahubily Itálii.

Nejzdravější hospodářsky i politicky je stát, který má mo-

lutnou a početnou střední vrstvu. Ohromné rozdíly v distribuci majetku, soustředění hodnot v rukou poměrně nečetných »nahore« a zející chudoba »dole« je zjev chorobný a záhubný. O co šlo v zákoně Liciniově z r. 386 a. u., o to jde i čsl. agrární reformě. Právil-li zákon římský, že nikdo nesmí držeti více než 500 jiter půdy, čehož rub byl, že každá nadvýměra spadá zpět do rukou státu za účelem přidělu drobné plebi, tak praví čsl. zákon, že nikdo nemá nároku, aby mu ponecháno bylo více než 150 případně 250 hektarů půdy a každou nadvýměru že stát může mu vykoupiti za tu a tu cenu za účelem přidělu drobnému a střednímu lidu zemědělskému. Bylo třeba korigovati výsledky historického vývoje, zbytky středověké feudality, upravití přiměřeněji distribuci pozemkového majetku, především tedy uspokojiti drobný zemědělský lid a z bezzemků učiniti držitele půdy. Toho vyžadoval pokojný vnitřní vývoj a konsolidace státu, od které závisí i jeho bezpečnost zevní. Bylo třeba, myslil čsl. národ, oštititi drobný lid proti převratovým snahám klíčovím z utopistických, vzhledem k mravní úrovni současného lidstva nepraktických ideí, jichž propagandě se i západní státy ze všech sil brání, ale spíše jen slovy. Čsl. stát učinil to tímto skutkem, dílem agrární reformy. Bylo třeba také čeliti ještě jiné stálé bolesti národní: v y s t ě h o v a l e c t v í. To vše jest zajisté něco mnohem více, než někde nějaká železná dráha. Jde o největší statky státu a národa, o samé základy jeho bezpečné vnitřní i zevní existence. To musí i právní věda pochopiti. Nešlo o učinění křivdy, nýbrž o napravení křivd, jež s sebou přinesl neřízený a sobě samému ponechaný historický vývoj, zkrátka o sociální reformu, které nesmí nikdo brániti, spíše právě naopak s blahovůlí k ní přihlížeti, ježto reforma značí sociální pokrok, jehož nutně třeba, má-li lidstvo uchráněno býti bolestných překotných převratů. Reforma nedala se ale provésti tak, aby majitelům latifundií byla dána plná náhrada, to by bylo pro většinu přidělců, lid naprosto nemajetný, nedostizitelno, naopak musil pro ně opatřen býti levný úvěr. Nelze hospodařiti na usedlosti, jež je prodlužena až na poslední hřebík. S druhé strany sluší ovšem uznati, že vyvlastnění nesmějí zůstavěni býti »na holičkách«, tomu ale učiněno zadost, neboť zůstavěni v poměrech velmi slušných, neboť mimo částečnou náhradu zůstane jim ještě značná výměra půdy, jež vždy ještě representuje velkostatek.

To vše musí i právní věda pochopit a změněným poměrům a nové době svou nauku přizpůsobit. Pravidelně právní věda má zákonodárci předcházet reformními podněty, zde však vzala

na se nevděčný úkol naopak reformní snahu jeho potírat a brzdit.

Frase o naprosté »nedotknutelnosti vlastnictví« dělá v tomto světle dojem Shylockova úpisu, který postižená latifundia až do omrzení prezentují.

D) *R e s u m é.* Čs. agrární reforma, spadající podle obsahu svého pod pojem mírově právního ústavu *v y v l a s t n ě n í*, jest plně právně odůvodněna jak podle práva čsl., tak podle práva mezinárodního i vůči *c i z o z e m c ů m*, ať jsou příslušníky státu kteréhokoli, a to i v těch svých normách, podle nichž poskytuje jen náhradu částečnou.

I. Podle práva čsl. je oprávnění její založeno vůči cizozemcům již v obecné zásadě § 300 obč. z., jež nemovitosti podrobuje bez zřetele na osobu bezvýhradné vládě všeobecně uznávané *legis rei sitae*, a § 365 obč. z., jež vyvlastnění dopouští, dále i v předpisech §§ 1, 33 a 365 obč. z., jež i cizozemcům ukládají, pokud v tuzemsku majetek mají, tytéž povinnosti jako domácím, a co se týče náhrady pouze částečné, je tato odůvodněna v předpisech § 109 úst. list. a § 41 náhr. zák., které náležejíce k čsl. zákonodárství obecnému ji v první normě zásadně dopouštějí a v druhé konkrétně nařizují.

II. Také mezinárodní právo, jež je nyní fixováno v předpisech čl. 38 č. 1.—3. Statutu S. D. M. S. v Haagu, nejen vyvlastnění nemovitostí patřících cizozemcům za náhradu pouze částečnou a tudíž zvláště čsl. agrární reformu nezakazuje, nýbrž přímo a zásadně dopouští, neboť prameny mezinárodního práva podle cit. čl. jsou:

1. *M e z i s t á t n í s m l o u v y*, jsou-li pro zúčastněné státy *z á v a z n y*. Avšak není žádné smlouvy mezistátní ani všeobecné ani zvláštní, která by čsl. státu ukládala v otázce vyvlastnění nějaké omezení ohledně cizinců neb ohledně náhrady, neboť v žádnou takovou smlouvu čsl. stát nevešel a nemůže tedy býti řeči o nějaké takové smlouvě vůbec, neřku-li pro něj závazné.

Odpůrci pozemkové reformy odvolávají se tu na smlouvy mírové a úmluvy je provádějící, avšak ani smlouvy ani úmluvy ty neupravují mírověprávní ústav *v y v l a s t n ě n í*, jež má důvod svůj v příkazu obecného blaha, nýbrž válečně-právní ústav *l i k v i d a c e* nepřátelského majetku, jež má důvod svůj v poměru vítěze k poraženému.

Čl. 297 a) sml. Vers. zakázal Německu zadržeti a likvidovati majetek nepřátelský, totiž majetek příslušníků mocností spojených a sdružených, tedy i čsl., a nařídil zrušení všech jeho opatření sem spadajících, nepřiznal mu tedy právo likvidace,

avšak ani v nejmenším se nedotknul jeho práva vyvlastnění, takže i jemu zůstalo úplně vyhrazeno i po válce tak, jako bylo před válkou.

Avšak týž čl. 297 b) dal výslovně všem mocnostem spojeným a sdruženým, tedy i čl. státu, právo zadržeti a likvidovati majetek německý, ale samozřejmě nedotknul se vyvlastňovacího práva ani zde, a to tím méně, když je zůstavil bez újmy ad a). Tedy:

Německu přísluší proti čl. příslušníkům pouze právo vyvlastňovací,

Čsl. státu však proti německým příslušníkům jak právo zadržovací a likvidační, tak právo vyvlastňovací, takže tu obojí akce: válečněprávní likvidace a mírověprávní vyvlastňovací akce pozemnoreformní běží paralelně vedle sebe a úmluva čl. státu s Německem č. 359/22 provádí jen čl. 297 b), tak jako i úmluva Ženevská mezi Polskem a Německem jen likvidační právo na plebiscitním území Hornoslezském.

Co však o čl. 297 lit. a) a b) sml. Vers., to platí i o čl. 249 a) a b) sml. St. Germ. a čl. 232 a) a b) sml. Trianon. v poměru k Rakousku, resp. Maďarsku. Jiných států než těchto a pak mocností spojených a sdružených se smlouvy mírové v otázce naší vůbec netýkají.

2. Mezi státní zvyklost. Dokud nebudou předložena — a to se ještě nestalo — nějaká konkrétní data, aby věc mohla býti s právního hlediska posouzena, lze bezpečně říci, že ohledně mírového ústavu vyvlastnění žádné praxe mezistátní není, neboť vyvlastnění provádělo se před válkou jen v tak skrovných rozměrech, že bylo pro diplomatické styky pouhým imponderabile, a nebylo příčiny, aby se jeden stát druhému do té otázky vměšoval, a co se týče poválečných akcí vykazujících rozměry daleko širší, tedy právě o to jde spor: právo vyvlastňovací zůstalo sice pořád stejné, ale odpůrci pozemkové reformy zneuznávajíce její povahu jako vyvlastnění a zaměňujíce ji omylem s likvidací, brojí proti ní, odvolávajíce se nepravem na mírové smlouvy shora ad 1., jež o vyvlastnění vůbec nejednají, a na obecné zásady právních řádů níže ad 3., jež ovšem o něm jednají, ale právě naopak tak v plném obsahu ho dopouštějí, jak ho čl. pozemková reforma užívá, a není naprosto dokladu, že by některý stát vůbec, zejména však stát čl. byl jakkoli od tohoto svého dobrého práva byl ustoupil a nějak je zadal, a že by tu tedy byl i jen začátek nějaké praxe svědčící proti právu vyvlastňovacímu v poměru k cizincům, neřku-li aby se mohlo mluvíti dokonce o zvyklosti či obyčeji mezinárodním.

O to tedy právě jde: kdyby čsl. stát a ten i onen jiný agrární reformu provádějící na zakročení států, jichž příslušníky cizozemští majitelé domácích latifundií jsou, ustoupil a z obecné povinnosti expropriační je vyňal, takto právě by se pomalu řečená mezinárodní praxe a zvyklost č. 2 čl. 38 Statutu S. D. M. S. vyvíjeti začala.

3. Obecné zásady právních řádů. Všecky právní řády civilisovaných států dopouštějí vyvlastnění a to s tou buď výslovnou nebo aspoň mlčelivou a vtomnou výhradou, že nařídí-li to zákon z důvodů veřejného blaha, je přípustno vyvlastnění i za náhradu jen částečnou, neb i bez náhrady.

Jde tedy jen o důvod veřejného blaha, jenž jest ideí vyvlastnění immanentní jako jeho pojmová známka. V čsl. agrární reformě jde o sociální reformu, a tím je řečeno vše, neboť sociální reformy slouží ku blahu státu, aspoň se z toho úmyslu a k tomu účeli všechny reformy v život uvádějí. *Salus rei publicae suprema lex*. Není pravda, že je soukromé vlastnictví nedotknutelné, neboť vyžaduje-li toho *salus rei publicae*, vždy se ho stát dotknouti může; co však je vskutku nedotknutelné, to je toto právo státu, právo jeho svrchovanosti, teritoriální výsosti, právo zaříditi se v území svém, jak mu jeho zájem a potřeba velí. Práví-li člověk *my house my castle*, »můj domov, můj hrad«, tedy praví stát »má země, můj hrad«, zde já mám právo svrchovanosti a sebeurčení, a to jest právo svaté a nedotknutelné, *sacrosanctum*, můj *habeas corpus act* vůči všem státům druhým, moje *magna charta libertatis*, toho já nedovolím nikomu se dotýkati a proto *noli me tangere*, ruce pryč.

Pan Vallottom nemá pravdu, tím více tedy musí nejvyšší soud litovati jeho vybočování z obvyklých forem, neboť žádný právní omyl neospravedlňuje tón, jehož užívá o suverenním čsl. státu a jeho agrární reformě, a to obraceje se k nejvyššímu soudu státu, jehož se dotýká a jenž jako obnovený stát český jest jedním z nejstarších v Evropě ztrácej se vznikem svým v nejrannějším středověku.

Práví-li, že stěžovatelé »jsou obětí konfiskace sotva zastřené«, že jest to »znásilnění nabytých práv« neb »znásilnění obecného práva«, že čsl. stát »porušil právní záruky mezinárodního práva« a že může »na příště býti přidržen, aby se podrobil odsuzujícímu rozsudku, jenž proti němu z toho důvodu bude vydán«, tedy sluší tyto docela nemístné projevy s rozhodností odmítnouti.

Rozhodnutí nejvyššího soudu ze dne 8. dubna 1927 č. j. R I 120/27.

A. Hk.